

Napredne usluge razvoja poslovanja za jačanje kapaciteta malih i srednjih preduzeća

Oktobar 2024

Ministarstvo
ekonomskog
razvoja

Finansira
Evropska Unija

WEglobal

Odricanje od odgovornosti

Ovaj Izvještaj, čiji sadržaj predstavlja isključivu odgovornost nosioca ugovora, ni na koji način ne odražava stavove Evropske unije. Izvještaj je urađen isključivo za potrebe Vlade Crne Gore, tako da nijedna treća strana ne bi trebala da se oslanja na njega u bilo koje svrhe.

Autori se odriču svake odgovornosti prema trećim stranama za bilo kakav gubitak ili štetu nastalu iz upotrebe ovog Izvještaja ili informacija u njemu sadržanih, osim od strane Vlade Crne Gore.

Sva mišljenja u ovom Izvještaju odražavaju aktuelne stavove autora i ne mogu se smatrati, ni pod kojim okolnostima, zvaničnim stavom Vlade Crne Gore.

Mišljenja iznesena u ovom Izvještaju mogu se razlikovati od stavova navedenim u drugim dokumentima, uključujući i stavove iznesene u drugim dokumentima koje je objavila Vlada Crne Gore.

Sadržaj Izvještaja zasnovan je na aktuelnim tržišnim uslovima, kao i na podacima i informacijama koje su autori pribavili iz različitih nezavisnih izvora za koje se pretpostavlja da su tačni, precizni i pouzdani zaključno sa datumom objavljivanja ili dostavljanja. Ovaj Izvještaj ne podliježe izričitim ili podrazumijevanim izjavama ili garancijama, niti autori preuzimaju odgovornost ili obavezu za tačnost ili potpunost navedenih podataka i informacija, te se izričito odriču odgovornosti.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	2
2. ALTERNATIVNI IZVORI FINANSIRANJA MIKRO, MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA.....	4
2.1 Portal EU za finansiranje i tendere	4
2.2 Horizon Europe	5
2.3 Program jedinstvenog tržišta.....	6
2.4 Poziv za osnaživanje MSM u 2024.....	8
2.5 Investicioni okvir za zapadni Balkan (WBIF).....	9
2.6 EFSE – Održivo finansiranje za preduzetnike i domaćinstva od 2005. godine.....	10
2.7 The Green for Growth Fund – GGF.....	12
2.8 Regionalni program energetske efikasnosti - REEP.....	13
2.9 Creative Europe – CREA.....	14
2.10 Program Digital Evropa.....	16
2.11 EmBRACE Fond malih projekata u okviru INTERREG IPA CBC programa Hrvatska – Bosna i Hercegovina – Crna Gora.....	17
2.12 INNOFUND.....	20
2.13 Evropska banka za obnovu i razvoj.....	21
2.14 Program za unapređenje konkurentnosti privrede za 2024. godinu Ministarstva ekonomskog razvoja.....	22
2.14.1 Programska linija za unapređenje proizvodnih kapaciteta.....	23
2.14.2 Programska linija za podršku malim ulaganjima.....	23
2.14.3 Programska linija – Vaučeri za žene i mlade u biznisu.....	24
2.14.4 Programska linija za podršku digitalizaciji.....	25
2.15 Program poljoprivrednog i ruralnog razvoja Crne Gore u okviru IPARD III 2021 - 2027.....	26
2.16 Fond za inovacije Crne Gore.....	28
2.17 Dostupna investiciona sredstva.....	29
2.17.1 LaunchHub Ventures.....	29
2.17.2 Fil Rouge Capital.....	29
2.18 Podrška za MMSP iz lokalnih opština.....	30
2.18.1 Opština Podgorica.....	30
2.18.2 Opština Nikšić.....	31
2.18.3 Opština Bar.....	34
2.18.4 Opština Bijelo Polje.....	38
2.18.5 Opština Tivat.....	40
2.18.6 Opština Kotor.....	40
2.19 Usluge podrške crowdfunding finansiranju.....	42
2.19.1 Kickstarter.....	42
2.19.2 Indiegogo.....	43
2.19.3 Crowdsupply.....	44
2.19.4 GoFundMe.....	45
3 Tradicionalni izvori finansiranja mikro, malih i srednjih preduzeća.....	45
3.1 Alter Modus.....	45
3.1.1 Kredit za pravna lica i preduzetnike.....	46
3.1.2 Kredit za vaš posao.....	46
3.2 Crnogorska komercijalna banka (CKB).....	47
3.2.1 CKB overdraft kredit za mikro i mala preduzeća.....	47
3.2.2 CKB Investicioni kredit za mikro i mala preduzeća.....	47
3.2.3 CKB kredit za obrtna sredstva za mikro i mala preduzeća.....	48
3.2.4 CKB Kredit sa keš kolateralom za mikro i mala preduzeća.....	48
3.2.5 Program podrške za žene u biznisu.....	49

3.3	NLB Banka AD Podgorica.....	50
3.4	Hipotekarna banka.....	51
3.4.1	Kratkoročni krediti.....	51
3.4.2	Dugoročni krediti.....	52
3.4.3	Dobra sezona – krediti za bolju turističku ponudu.....	52
3.5	Prva banka.....	53
3.5.1	Kratkoročni krediti.....	53
3.5.2	Investicioni kredit.....	53
3.6	Investiciono-razvojni fond Crne Gore (Razvojna banka Crne Gore).....	54
3.6.1	Investicioni krediti za početnike u biznisu - finansiranje novih preduzeća, preduzetnika i podrška otvaranju novih radnih mjesta.....	54
3.6.2	Investicioni krediti za razvoj preduzetništva.....	55
3.6.3	Investicioni krediti za mlade preduzetnike.....	57
3.6.4	Investicioni krediti za unapređenje ženskog preduzetništva.....	57
3.6.5	Razvojni krediti za mikro, mala i srednja preduzeća (MSP).....	59
4.	PROGRAMI PODRŠKE ZA MMSP.....	60
4.1.	Predakcelatorski program BoostMeUp.....	60
4.2.	EIT Jumpstarter.....	61
4.3.	RISE – Inkubator za socijalne preduzetnike.....	61
4.4.	SIA – Social Impact Award.....	62
4.5.	SkillsUp.....	63
5.	ZAKLJUČAK.....	66

Ciljaj na Mjesec, čak i ako ga promašiš, završićeš među zvijezdama

Les Brown

Život je po svojoj prirodi izuzetno složen i izazovan, prožet nepredvidivim preprekama, ali i mogućnostima. Ovaj dokument predstavlja strukturiranu mapu puta—alat koji pomaže u uspostavljanju organizacione discipline i planiranja u trenutno haotičnom okruženju mikro, malih i srednja preduzeća (MSP). U savremenom kontekstu, MSP se kreću kroz složeno okruženje poslovnog razvoja, ali ono što je nesporno je da su stožer ekonomskog rasta, ključni pokretači inovacija i otvaranja novih radnih mjesta, kao i osnova za izgradnju otpornosti u širim, posebno lokalnim, zajednicama.

Uprkos njihovom cjelokupnom doprinosu društvu, mikro, mala i srednja preduzeća su često suočena sa značajnim izazovima, od ograničenih finansijskih sredstava do nedostatka adekvatnih sistema podrške.

Ovaj praktični vodič ima za cilj da premosti razliku između korpusa strategija, resursa i finansijskih okvira osmišljenih za osnaživanje MSP, kao i da im ruži priliku da napreduju u konkurentnom i nepredvidivom tržišnom okruženju. U skladu sa dostupnim programima podrške u Crnoj Gori, vodič nastoji da poboljša pristup MSP finansiranje i usluge podrške, omogućavajući im da ojačaju svoju konkurentnost i postignu održivi rast.

Kroz inicijative kao što su bankarski krediti, državni fondovi i inovativna rješenja za finansiranje kao što je crowdfunding, malim i srednjim preduzećima se pružaju mogućnosti za osiguranje neophodne finansijske podrške za podsticanje rasta. Ovaj resurs funkcioniše kao vodič koji pomaže malim i srednjim preduzećima da se uhvate u koštac sa dostupnim opcijama finansiranja i odaberu rješenja koja su na najoptimalniji način usklađena sa njihovim poslovnim potrebama i strateškim ciljevima.

Ovaj vodič je poziv na akciju—predstavlja priliku da usvojite put ka uspjehu opisane na narednim stranicama. Započnimo ovo putovanje sa jasnom definisanim ciljem i odlučnošću, korak po korak.

1.Uvod

Mala i srednja preduzeća (MSP) su ključni faktori ekonomskog rasta, stvaranja novih radnih mjesta i inovacija. Uprkos svom značaju, MSP se često suočavaju sa preprekama u pristupu finansijskim resursima potrebnim za ekspanziju i unapređenje njihovog poslovanja. U okviru projekta Napredne usluge razvoja poslovanja za jačanje kapaciteta MSP, a kao rezultat aktivnosti 1.4.5. Podizanje svijesti o prednostima sap-a sa fokusom na podršku EU za MSP, ovaj dokument sadrži strukturu tradicionalnih i alternativnih izvora finansiranja, zajedno sa dostupnim programima podrške, za osnaživanje MSP u Crnoj Gori. TAT se fokusirao na programe koje finansira EU, Vlada Crne Gore, kao i određene bilateralne programe i sagledao neke od programa decentralizovanih administracija i/ili organi lokalne samouprave. Unapređenjem pristupa finansiranju i uslugama podrške, mala i srednja preduzeća mogu ojačati svoju konkurentnost i ostvariti održiv rast u izazovnom tržišnom okruženju. Kroz inicijative kao što su bankarski krediti, državni fondovi i inovativna rješenja za finansiranje kao što je crowdfunding, malim i srednjim preduzećima se omogućava pristup finansijskoj podršci neophodnoj za podsticanje rasta. Ovaj resurs funkcioniše kao vodič koji pomaže malim i srednjim preduzećima u pronalaženju dostupnih opcija finansiranja i odabiru rješenja koja su najbolje usklađena sa njihovim poslovnim potrebama i strateškim ciljevima.

Određene istorijske činjenice o MMSP i programima podrške u Crnoj Gori

Ukupan broj MMSP pokazuje trend rasta u gotovo svim godinama od 2018-2024. (u periodu 2018-2022. godine, u 2021. godini je zabilježen broj od 6.263 novih MSP, u odnosu na 2018). Ovaj trend se manifestovao u Crnoj Gori usljed činjenice da je značajan broj stranih državljana pretežno osnivao nove kompanije tokom 2020-2022. godine, što je uticalo na ukupnu ekonomsku aktivnost. S tim u vezi, rast ukupnog broja MMSP u Crnoj Gori je rezultat značajnog broja stranih direktnih investicija i osnivanja novih kompanija. U prethodnim godinama, mnoga MMSP u Crnoj Gori su dobila podršku tkz. COVID paketa podrške, od kojih smo neke od njih naveli u nastavku. Treći ekonomski paket je bio usmjeren na IT sektor i podrazumijevao je određene povlašćene uslove vezane za startupove, koji su bili oslobođeni plaćanja poreza do pet godina, imali pravo na umanjenje poreza i doprinosa na zarade za novozaposlena lica do 50% u inovativnim aktivnostima, oslobađanje od poreza i subvencija na zarade u kreativnim projektima, potpuno oslobađanje od poreza na prihod za reinvestiranje u projekte i ulaganja u startupove i fondove za finansiranje inovativnih projekata, kao i za donacije naučnim i istraživačkim institucijama.

S tim u vezi, podrška je uglavnom usmjerena u savremene ekonomske sektore, posebno u Internet trgovini proizvodima i uslugama, gdje su se pojavile značajne nove prilike. Novi načini rada, podstaknut pandemijom, rezultirali su izmijenjenim radnim praksama i dodatnim zahtjevima, stvarajući štedljivije i fleksibilnije performanse u mnogim slučajevima, što se ne smije potcijeniti.

Razvoj konkurentnosti malih i srednjih preduzeća, kao i cjelokupne privrede, predstavlja ključni faktor ukupnog ekonomskog razvoja države. Konkurentnost se može analizirati na makro i mikro nivou. Konkurentnost na makro nivou predstavlja konkurentnost privrede. S druge strane, makroekonomska konkurentnost odnosi se na kurentnost kompanija da efikasno funkcionišu na međunarodnom tržištu. Vlada Crne Gore je kroz pakete podrške za COVID-19 implementirala adekvatne mjere na oba nivoa. Pandemija je u Crnoj Gori negativno uticala na sektor MMSP, pri čemu je stopa domaćih aktivnih kompanija opala za 3,75% u odnosu na 2020. godinu. Međutim, neophodno je istaknuti ovaj trend, s obzirom na činjenicu da je, pored pandemije, ukupan broj domaćih aktivnih kompanija porastao sa 22, 054 u 2019. na 25,745 u 2020. (COVID godina) i zabilježio stopu rasta od 16,74%. Prema dodatnoj analizi koju je sproveo TAT, rezultat je neznatan zbog uticaja novoosnovanih IT kompanija. IT kompanije su unaprijedile svoje poslovanje zbog jaza IT usluga na tržištu, s obzirom na činjenicu da su mnoge kompanije bile aktivne isključivo onlajn. Na osnovu kreditnog elementa podrške, IT kompanije uspjele su da se održe i unaprijede trend rasta.

Zahvaljujući podršci Vlade, stopa zaposlenosti je u periodu od 2018. do 2022. godine porasla za 17,68%, prema podacima MONSTAT-a.¹

Još jedan trend kojeg je neophodno istaći je da su strani državljani osnovali mnoštvo novih kompanija, čime je ukupan broj aktivnih kompanija tokom pandemije porastao sa 33.603 na 45.442 u periodu od 2018. do 2022. godine, kako je prethodno navedeno.

Vlada Crne Gore je, u saradnju sa EU i drugim bilateralnim donatorima, kroz razne programe u periodu 2020-2022. godine, direktno doprinijela sektoru MMSP da unaprijedi svoju poziciju na globalnom tržištu.

1 - <https://www.monstat.org/cg/page.php?id=1164&pageid=23>

Jedan od nacionalnih programa koji želimo da istaknemo je program za unapređenje konkurentnosti privrede za 2021. godinu, kojeg je realizovalo Ministarstvo ekonomskog razvoja. Cilj programa bio je podsticanje razvoja postojećih procesa, proizvoda i usluga radi jačanja konkurentnosti i izvoznog potencijala mikro, malih i srednjih preduzeća kroz poboljšanje produktivnosti i profitabilnosti uz očuvanje postojećih i otvaranje novih radnih mjesta. Program je prvobitno obuhvatao sedam programskih linija, od kojih su ukupno pet bile finansijske i dvije nefinansijske prirode. Ovaj program je uključen kao dio trećeg paketa podrške COVID-19 MMSP-ima.

U ovoj Brošuri želimo da pružimo pregled svih aktuelnih programa dostupnih MMSP-ima u različitim sektorima.

2. Alternativni izvori finansiranja mikro, malih i srednjih preduzeća

2.1 Portal EU za finansiranje i tendere

Portal EU za finansiranje i tendere predstavlja centralnu platformu koja sadrži informacije o programima finansiranja i tenderima kojima koordiniraju Evropska komisija i druga tijela EU. Portal pruža pojednostavljenu pristupnu tačku za preduzeća, istraživače i organizacije širom Evrope koji traže finansijsku podršku kroz EU grantove, zajmove i tendere.

Posredstvom Portala, korisnici mogu:

- Pristupiti mnoštvu mogućnosti finansiranja u različitim sektorima, uključujući istraživanje, inovacije, poslovni i regionalni razvoj.
- Pronaći otvorene i predstojeće pozive za podnošenje ponuda, kao i bliže detalje o smjernicama za podnošenje, podobnosti i kriterijima odabira.
- Upravlјati prijavama, dostaviti dokumentaciju i pratiti projekata direktno na platformi.

Portal podržava inicijative EU kao što su **Horizon Europe**, **Erasmus+**, **COSME** i **Evropski fond za regionalni razvoj (ERDF)**, itd., što ga čini vitalnim resursom za subjekte čiji je cilj da iskoriste podršku EU za rast i inovacije.

Za više informacija i istraživanje dostupnih mogućnosti, možete posjetiti EU Portal za finansiranje i tendere:

(<https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/home>).

2.2 Horizon Europe

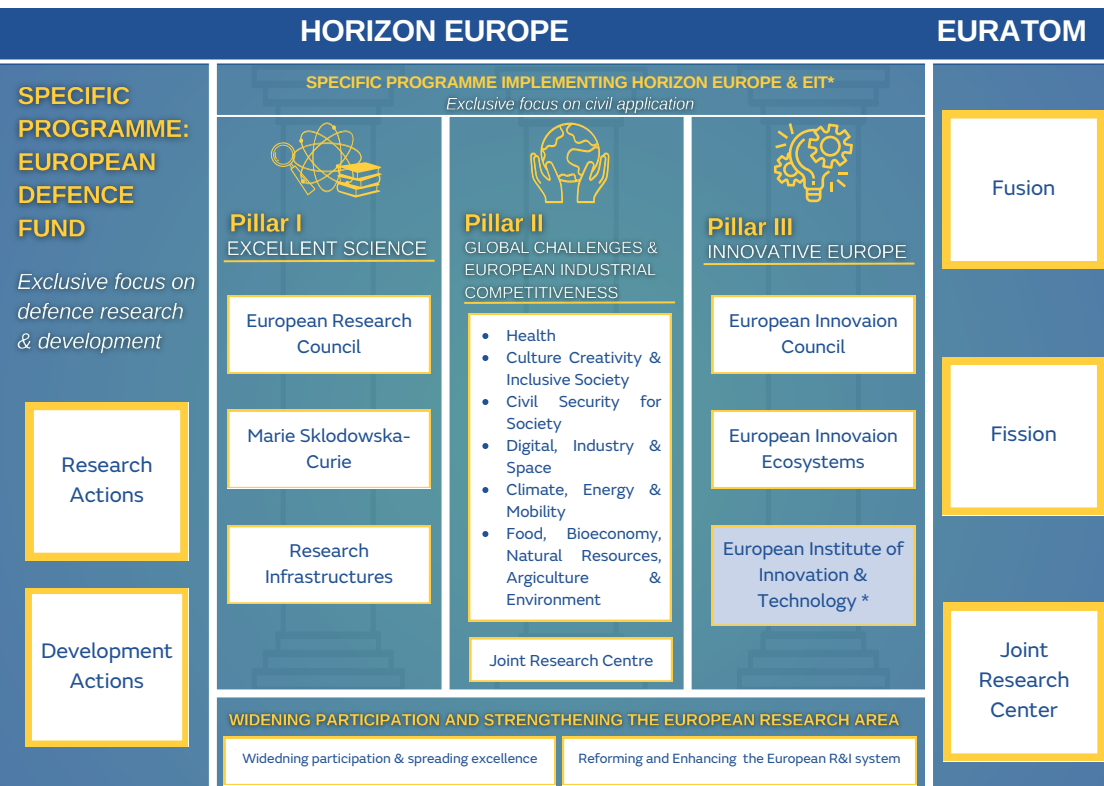
Horizon Europe je ključni program EU za finansiranje istraživanja i inovacija. Nakon usvajanja odluke o srednjoročnom pregledu višegodišnjeg finansijskog okvira (MTR), indikativni iznos finansiranja za Horizon Europe za period 2021-2027. iznosi 93,5 milijardi eura.

Program olakšava saradnju i unapređuje uticaj istraživanja i inovacija u razvoju, podršci i implementaciji politika EU za suočavanje sa globalnim izazovima. Program podržava stvaranje i ekspanziju izuzetno vrijednog znanja i tehnologija.

Program omogućava otvaranje novih radnih mjesta, u potpunosti angažuje fond talenata EU-a, podstiče ekonomski rast, promovise industrijsku konkurentnost i optimizuje uticaj ulaganja u okviru poboljšanog evropskog istraživačkog prostora.

Pravo učešća imaju pravna lica iz EU i pridruženih zemalja.

Horizon Europe sastoji se od tri stuba i jedne horizontalne aktivnosti:

*European Institute of Innovation & Technology (EIT) is not a part of Specific Programme

Novi Elementi u programu Horizon Europe su sljedeći:

- **Evropski savjet za inovacije:** Podrška inovacijama koje imaju potencijal za proboj i izazivanje poremećaja na tržištu, a koje mogu predstavljati preveliki rizik za privatne investitore. Ovo predstavlja 70% budžeta predviđenog za mala i srednja preduzeća.
- **Misije:** Misije: skup mjera za postizanje hrabrih, inspirativnih i mjerljivih ciljeva unutar određenog vremenskog okvira.. Postoji pet ključnih misija unutar Horizon Europe.
- **Politika transparentne nauke:** Obavezni otvoreni pristup publikacijama i principi otvorene nauke se primjenjuju kroz cjelokupni Program. Factsheet: Open science in Horizon Europe (<https://op.europa.eu/en/web/eu-law-and-publications/publication-detail/-/publication/9570017e-cd82-11eb-ac72-01aa75ed71a1>)
- **Novi pristup partnerstvima:** Ciljna i ambiciozna partnerstva kao sektorska podrška u ostvarivanju ciljeva EU politike.

Sve dodatne informacije vezane za program dostupne su u Prezencijiji Horizon Europe:

(https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/9224c3b4-f529-4b48-b21b-879c442002a2_en?filename=ec_rtd_he-investing-to-shape-our-future.pdf)

2.3 Program jedinstvenog tržišta

Program jedinstvenog tržišta (SMP) je kojeg finansira EU i koji podržava jedinstveno tržište u ostvarivanju punog potencijala i obezbjeđuje oporavak Evrope od pandemije COVID-19.

Sa 4,2 milijardi eura u periodu 2021-2027. godine, Program nudi integrisani paket podrške i unapređenja upravljanja jedinstvenim tržištem.

Program jedinstvenog tržišta u vrijednosti od 4,2 milijarde eura će unaprijediti upravljanje jedinstvenim tržištem EU na način što će doprinijeti:

- unapređenjefunkcionisanja unutrašnjeg tržišta kroz poboljšani nadzor, podršku građanima i privredi u rješavanju problema i poboljšanju politike konkurencije;
- povećanju konkurentnost preduzeća, posebno malih i srednjih preduzeća (MSP);
- izradi efikasnih evropskih i međunarodnih standarda finansijskog i nefinansijskog izvještavanja i revizije;

- pružanju značajno veće zaštite potrošača;
- postizanju visokog nivoa sigurnosti i bezbjednosti hrane;
- izradi i distribuciji visokokvalitetne statistike.

Program integriše brojne aktivnosti pod jednim koherentnim okvirom, kako bi se smanjila preklapanja. Usmjerava investicije na oblasti sa najvećim uticajem.

Program jedinstvenog tržišta objedinjuje ključne aktivnosti koje se finansiraju u okviru nekoliko prethodnih programa (https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/programme-performance-statements/single-market-programme-performance_en).

Program će obezbijediti koherentniji i agilniji finansijski okvir za podršku sljedećim ključnim ciljevima.

Objectives of Single Market Programme

Food Safety

Ensuring a safe and sustainable food chain

Consumer protection

Ensuring a high level consumer protection, product safety and a stronger voice for consumers

Support to small and medium-sized businesses

Strengthening the competitiveness and sustainability of small and medium-sized enterprises (SMEs)

A more effective single market

Making the internal market work better with improved market surveillance, problem solving support to citizens and business, and enhanced competition policy

High Quality European statistics

Producing and disseminating high quality European statistics

Effective European standards

Developing effective European standards and international financial and non-financial reporting and auditing standards

U sljedećih nekoliko mjesec očekuje se objavljivanje poziva za dostavljanje predloga projekta. U postupnu će se koristiti [Portal za mogućnosti finansiranja i tendere](https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/smp) (<https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/smp>) to ensure applicants have a common entry point to most EU grants.

2.4 Poziv za osnaživanje MSM u 2024

Poziv za osnaživanje malih i srednjih preduzeća 2024. godine upućen je malim i srednjim preduzećima (MSP), uključujući startupove, koja su spremna da prošire svoje poslovanje rješavanjem industrijskih izazova i doprinosom konkurentnom i održivom evropskom proizvodnom sektoru.

Predlozi treba da sadrže rješenja za:

Prilagođavanje postojećih rješenja novim sektorima ili sektorskom kontekstu:

- Postojeća rješenja moraju biti dostupna na tržištu sa bilansom rezultata;
- Kandidati treba da dostave preporuke postojećih klijenata i dokaze o ostvarenim prihodima;
- Uključivanje inovacija i ispitivanje rješenja u stvarnom sektorskom kontekstu (probne oblasti ili simulacije nisu prihvatljive);
- Nova rješenja zahtijevaju uspostavljanje ravnoteže između potvrđenog uspjeha i inovacije radi postizanja komercijalno održivih i efikasnih rezultata;
- Nova rješenja treba da dostignu nivo tehnološke spremnosti (TRL) 8 ili viši novo do kraja projekta;
- MSP treba da dokaže prodaju novog rješenja koje generiše najmanje 10.000 eura prihoda najkasnije 6 mjeseci nakon završetka projekta.

Implementacija u državi članici EU ili pridruženoj zemlji Horizon Europe
https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/common/guidance/list-3rd-country-participation_horizon-euratom_en.pdf.

Poziv za osnaživanje malih i srednjih preduzeća 2024. godine otvoren je za:

- Svako MSP i startup preduzeće osnovano u jednoj od država članica (uključujući prekomorske zemlje i teritorije, (OCT) ili pridružene zemlje Horizon Europe i zemlje sa niskim i srednjim prihodima (https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/common/guidance/list-3rd-country-participation_horizon-euratom_en.pdf);
- Podnosioci prijava mogu odabrati jednu od sljedećih konfiguracija:
 - Jedini podnosilac zahtjeva (MSP, uključujući startup);
 - Mali konzorcijum (MSP + jedan industrijski krajnji korisnik). Industrijski krajnji korisnik može biti ili MSP ili velika kompanija;
 - Obavezno je dostaviti pismo preuzimanja obaveze krajnjeg korisnika, u kojem se izražava posvećenost podršci MSP u identifikaciji zahtjeva i testiranju razvijenog.

Ukupan budžet alociran za ovaj poziv iznosi **dva miliona eura**.

2.5 Investicioni okvir za zapadni Balkan (WBIF)

Investicioni okvir za zapadni Balkan (WBIF - <https://www.wbif.eu/>) promoviše društveno-ekonomski razvoj i integraciju u EU u regionu Zapadnog Balkana pružanjem finansijske i tehničke podrške za strateške investicije. Ovo je zajednička inicijativa EU, finansijskih institucija, bilateralnih donatora i vlada Zapadnog Balkana.

WBIF nudi finansiranje i tehničku podršku za strateška ulaganja u sektor energetike (<https://wbif.eu/sectors/energy>), životne sredine (<https://wbif.eu/sectors/environment>), socijalnu (<https://wbif.eu/sectors/social>), saobraćaja (<https://wbif.eu/sectors/transport>), i digitalne infrastrukture (<https://wbif.eu/sectors/digital-infrastructure>) sectors. Takođe podržava inicijative za razvoj privatnog sektora (<https://wbif.eu/sectors/private-sector>).

Okvir dodjeljuje grantove za pripremu infrastrukturnih projekata i investicije, na osnovu tenderskih postupaka. Poziv za podnošenje predloga objavljuje Upravni odbor WBIF-a. Generalno gledano, godišnje se objavljuju dva poziva za tehničku pomoć i jedan poziv za investicione grantove. Smjernice (<https://wbif.eu/about/how-apply-wbif-grant>) se objavljuju za svaki poziv za podnošenje predloga u kojima se utvrđuju kriterijumi podobnosti, uključujući sve posebne zahtjeve, kao i rokove za dostavljanje prethodnog obavještenja.

Prijave ocjenjuje WBIF-ova Grupa finansijera projekata, koja preporučuje odabrane prijave Upravnom odboru na odobrenje. Odobrene grantove realizuju timovi za infrastrukturne projekte i/ili same međunarodne finansijske institucije.

WBIF je koordinirana platformom koja podrazumijeva mješovite usluge vezane za finansiranje i implementaciju prioriternih infrastrukturnih projekata koji se realizuju po osnovu:

- grantova iz Instrumenata za pretpristupnu pomoć pomoć Evropske komisije (IPA - https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/overview-instrument-pre-accession-assistance_en), 20 bilateralnih donatora (<https://wbif.eu/about/bilateral-donors>);
- kredita uključenih finansijskih institucija; i
- nacionalnih sredstava.

Na početku, CEB, EBRD i EIB su svojim donacijama obezbijedile doprinos aktivnostima WBIF-a. Od 2009. godine, WBIF je obezbijedio investicije u javni sektor Crne Gore u vrijednosti od 2,3 milijardi eura.

Država je iskoristila **59 grantova**, ukupne vrijednosti od **341.3 miliona** eura, namijenjenih tehničkoj pomoći i sufinansiranju ulaganja. **Podrška EU IPA granta**, usmjerena preko WBIF-a, iznosi **310.7 miliona** eura i obuhvata tehničku pomoć i investicione projekte. **Drugi donatori** su takođe obezbijedili ukupno **30.6 miliona**

Achieved results

2009 - 2022

- 10 km of railway lines rehabilitated
- Improved water and sanitation services for 70,000 people
- Efficient solid waste services for 186,000 people
- Flood forecasting and warning system for 192,000 people in the Sava River Basin

Expected Results

2023 - 2030

- 183 km of railway lines rehabilitated
- 230 km of electricity transmission lines upgraded
- Improved water and sanitation services for 400,000 people
- 71,900 people with broadband access in rural areas

Sve informacije o WBIF-u dostupne su na sljedećem linku <https://www.wbif.eu/beneficiaries/montenegro>.

2.6 EFSE – Održivo finansiranje za preduzetnike i domaćinstva od 2005. godine

Evropski fond za jugoistočnu Evropu (EFSE) predstavlja fond sa uticajem koji primjenjuje sveobuhvatan pristup u podsticanju ekonomskog razvoja i prosperiteta u jugoistočnoj Evropi i regionu istočnog susjedstva EU.

Svojim ulaganjem u lokalnu finansijsku infrastrukturu koja obezbjeđuje namjensko finansiranje mikro, malih i srednjih preduzećima, Fond podržava okosnicu privrednih aktivnosti ovih regiona. Pored toga, EFSE doprinosi stvaranju uslova za unapređenje lokalnih preduzeća jačanjem kapaciteta lokalnih finansijskih institucija ili omogućavanjem razmjene znanja kroz svoj razvojni fond, kao i pružanjem terenske obuke i mentorstva kroz svoju preduzetničku akademiju. Fond ima za cilj da ostvari uticaj na individualnom i sistemskom nivou.

Misija EFSE-a je podsticanje ekonomskog razvoja i prosperiteta u jugoistočnoj Evropi i regionu istočnog susjedstva EU kroz podršku mikro, malim i srednjim preduzećima (MMSP) u ostvarivanju rasta i unapređenju životnih uslova domaćinstava.

EFSE ulaže u kapacitet lokalne finansijske infrastrukture kako bi obezbijedio resurse potrebne preduzetnicima i domaćinstvima za ostvarivanje napretka. Omogućavanjem pristupa odgovornom finansiranju, cilj EFSE-a je da postigne dugoročni i sistemski uticaj.

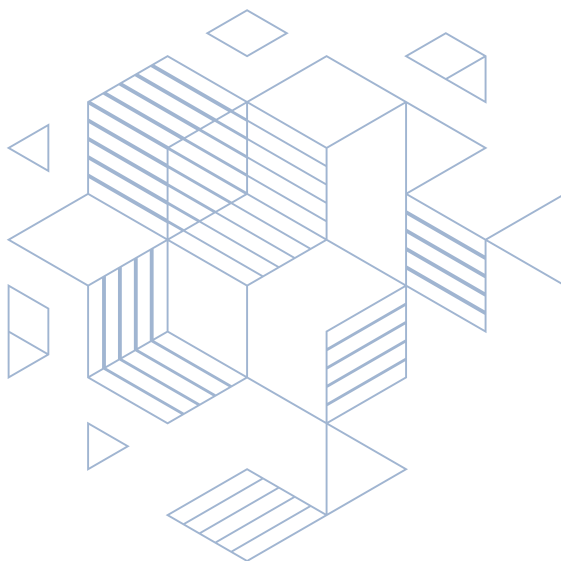
Investicione aktivnosti Fonda su obogaćene nefinansijskom podrškom Razvojnog fonda EFSE, koji usavršava kapacitete, omogućava razmjenu znanja i uspostavlja povoljno okruženje za rast preduzetnika.

EFSE finansira lokalne finansijske institucije posvećene ispunjavanju misije Fonda, koje takođe posjeduju kapacitet da dopru do preduzetnika i domaćinstava. Podržavajući kapacitet ovih finansijskih posrednika da podrže ciljnu grupu EFSE-a, Fond ne samo da povećava svoj uticaj angažovanjem lokalne finansijske infrastrukture, već i osnažuje sposobnost finansijskog sektora u ovim regionima da dugoročno unaprijedi održivi razvoj.

EFSE pruža tri vrste kredita svojim finansijskim posrednicima, koji ih koriste za dalje kreditiranje jedne ili više unaprijed definiisanih aktivnosti:

- Finansiranje mikro, malih i srednjih preduzeća;
- Finansiranje ruralnih područja;
- Finansiranje stanovanja.

Sve dodatne informacije o navedenom Fondu dostupne su na sljedećem linku <https://www.efse.lu/the-fund>.

2.7 The Green for Growth Fund – GGF

The Green for Growth Fund (GGF) je investicioni fond koji se bavi ublažavanjem klimatskih promjena i podsticanjem održivog ekonomskog rasta, prvenstveno ulaganjem u mjere kojima se smanjuje potrošnje energije, korišćenje resursa i emisija CO₂. Fond, kao kombinovana finansijska struktura, je javno-privatno partnerstvo koje koristi rizični kapital javnih institucija sa dodatnim privatnim kapitalom, radi značajnog povećanja obima investicija u regione i sektore koji nijesu atraktivni za ovakve tokove i predstavlja rani i uspješan primjer kombinovanih finansija u praksi. Fond obezbjeđuje namjensko finansiranje preduzećima i domaćinstvima preko lokalnih finansijskih institucija, kao direktna ulaganja u prihvatljive projekte i kompanije. Namjenski centar za tehničku pomoć nudi znanje i tehničku stručnost kako bi osigurao uspješnu implementaciju navedenih investicija u skladu sa visokim međunarodnim standardima.

Osnovan 2009. godine, GGF je jedinstveno javno-privatno partnerstvo, uz savjetovanje Finance in Motion, koje posjeduje višeslojnu strukturu rizika i povraćaja investicija. Ova struktura integriše finansiranje iz javnih izvora i međunarodnih finansijskih institucija sa ciljem privlačenja privatnog kapitala, angažujući različite investitore u svoje aktivnosti.

Inicijativa Evropske investicione banke i njemačke razvojne banke KfW, GGF osmišljena je kao dopuna postojećih programa i izvora finansiranja u regijama u kojima posluje.

Investicije GGF-a su usmjerene na ostvarenje značajnog ekološkog uticaja, alociranjem najmanje 20% budžeta na smanjenje potrošnje energije i/ili emisije CO₂, uz dodatne uticaje vezane za vodu, otpad i materijalne resurse. Fond ostvaruje rezultate sarađujući sa lokalnim finansijskim i nefinansijskim institucijama, kao i sa programerima projekata obnovljivih izvora energije u svojim oblastima djelovanja.

GGF posluje na ukupno 19 tržišta širom jugoistočne Evrope, uključujući Tursku, Evropsku regiju istočnog susjedstva, Bliski istok i Sjevernu Afriku.

WHERE THE GGF INVESTS

MONTENEGRO

2 current partner institutions
EUR 6.5 million sub-loan
investments since inception
10,983 MWh/yr primary energy
savings
3,527 tCO₂/yr emissions
reduction

[Download Country Fact Sheet](#)

All figures as of 31.12.2022

CONTACT

Finance in Motion GmbH
Bulevar Svetog Petra Cetinskog 114
81000 Podgorica
Montenegro
T: + 382 (0)20 22 83 41
E: montenegro@finance-in-motion.com
E: energy.investments@finance-in-motion.com

Finance in Motion (Fund Advisor) offices

Sve dodatne informacije o GG Fondu su dostupne na sljedećem linku
<https://www.ggf.lu/>

2.8 Regionalni program energetske efikasnosti - REEP

Regionalni program energetske efikasnosti uspostavljen je na osnovu Investicionog okvira za Zapadni Balkan 2012. godine. U ovom programu su uključene različite organizacije koje sarađuju radi postizanja uspjeha Programa, uključujući Energetsku zajednicu, Evropsku banku za obnovu i razvoj, Evropsku komisiju i KfW bankarsku grupu. Vrijednost Programa se procjenjuje na više od 600 miliona eura investicija EBRD-a i KfW bankarske grupe, koje su udružene sa grantovima WBIF-a.

Programski ciljevi:

- Pružanje podrške korisnicima Zapadnog Balkana u postizanju ciljeva održive energije;
- Olakšavanje uspostavljanja održivog tržišta za energetska efikasnost u regionu;
- Promocija obnovljivih izvora energije i energetska efikasnost;
- Podsticanje investicija u energetska efikasnost.

Sve dodatne informacije su dostupne na sljedećem [linku](#).

2.9 Creative Europe – CREA

Creative Europe (Kreativna Evropa) je program Evropske komisije koji pruža podršku kulturnom i audiovizuelnom sektoru.

Kao nastavak prethodnog programa, Creative Europe će nastaviti sa pružanjem podrške evropskim kulturnim i kreativnim sektorima u periodu 2021-2027. godine. Program se nadovezuje na prethodni program i predstavlja nastavak prethodne programske strukture kroz tri pravca – „KULTURA“, pravac koji obuhvata kulturne i kreativne sektore, ne uključujući audiovizualni sektor; „MEDIIJI“, pravac koji obuhvata audiovizuelni sektor; i „MEĐUSEKTORSKI dio“, pravac koji obuhvata aktivnosti u svim kulturnim i kreativnim sektorima.

Ciljevi programa Creative Europe su:

- Podržati stvaranje evropskih djela i omogućiti kulturnim i kreativnim sektorima da iskoriste prednosti digitalnog doba i globalizacije, kako bi dostigli svoj ekonomski potencijal, doprinoseći održivom rastu, zapošljavanju i društvenoj koheziji;
- Promovisanje konkurentnost i inovativnost evropske audiovizuelne industrije i podrška evropskom sektoru kulture i medija da pristupi novim međunarodnim mogućnostima, tržištima i publici;
- Promovisanje međusektorske inovativne inicijative i raznolike, nezavisne i pluralističke medije.

Navedeno će konkretno obuhvatiti osiguranje sredstava za:

Kulturne i kreativne organizacije, bioskope i filmsku industriju.

Creative Europe podstiče audiovizuelne, kulturne i kreativne stvaraoce da djeluju širom Evrope, dopru ili zainteresuju novu publiku i razviju vještine neophodne za digitalno doba. Program pomaže evropskim kulturnim i audiovizuelnim djelima da dopru do publike u drugim zemljama, čime doprinosi očuvanju kulturne i jezičke raznolikosti.

KULTUROLOŠKI dio Creative Europe pomaže kulturnim i kreativnim organizacijama da se angažuju na transnacionalnom nivou i promovišu prekograničnu razmjenu kulturnih djela i mobilnost kulturnih stvaralaca. Obezbeđuje finansijsku podršku aktivnostima sa evropskom dimenzijom usmjerenu na jačanje transnacionalnog stvaralaštva i razmjene evropskih djela, razvoj transnacionalne mobilnosti, razvoj publike (pristupačna i inkluzivna kultura), inovacije i izgradnju kapaciteta (posebno digitalizacija, novi poslovni modeli, obrazovanje i obuka). Podržane aktivnosti imaju za cilj omogućiti kulturnim i kreativnim stvaraocima da rade na međunarodnom nivou.

Mogućnosti finansiranja u okviru CULTURE obuhvataju širok spektar aktivnosti:

- **Horizontalne aktivnosti:** cooperation projects, networks, platforms, mobility for artists and cultural professionals, and policy development.
- **Sektorska podrška:** support for music, publishing, cultural heritage and architecture as well as other sectors.
- **Posebne inicijative:** EU cultural prizes, European Capitals of Culture, European Heritage Label, support for young high-quality artists, and broad citizens' service outreach.

MEDIJSKI dio Creative Europe finansijski podržava filmsku i audiovizuelnu industriju EU u **izradi, distribuciji i promociji** njihovog rada. Pomaže u pokretanju i distribuciji projekata sa evropskom dimenzijom i međunarodnim potencijalom za putovanje izvan nacionalnih i evropskih granica. Njegove finansijske aktivnosti pružaju podršku audiovizuelnim projektima, uključujući **filme, TV serije, dokumentarne filmove, video igrice i značajan sadržaj, kao i bioskope, festivale, VOD usluge i industrijska tržišta**. Osim toga, doprinosi jačanju evropskih talenata kroz **programe obuke**, kao i razvoju publike i filmskom obrazovanju.

Pozivi MEDIA su kategorizovani u četiri tematska klastera:

- **Sadržaj:** Podsticanje saradnje i inovacija u stvaralaštvu i proizvodnji visokokvalitetnih radova.
- **Poslovanje:** promovisanje inovacija, konkurentnosti, skalabilnosti i talenata radi jačanja evropske industrije u odnosu na globalne konkurente.
- **Publika:** Unapređenje pristupačnosti i vidljivosti radova za potencijalnu publiku putem distribucijskih kanala i razvoja publike.
- **Politika:** podrška forumima za diskusiju i razmjenu politika, studija i izvještaja. Promocija aktivnosti za podizanja svijesti.

Istovremeno, MEDIA nudi finansijske podsticaje za ozelenjavanje, kao i najbolje prakse za inkluziju i rodnu ravnotežu.

MEĐUSEKTORSKI dio obrađuje zajedničke izazove i mogućnosti kulturnih i kreativnih sektora, uključujući sektor audiovizuelnih usluga, kao što su:

- **Transnacionalna saradnja u izradi politike:** poboljšanje poznavanja programa i podrške prenosivosti rezultata.
- **Laboratorije za kreativne inovacije:** podsticanje inovativnih pristupa u kreiranju sadržaja, pristupu, distribuciji i promociji unutar kulturnih i kreativnih sektora.
- **Informativni mediji:** promovisanje medijske pismenosti, kvalitetnog novinarstva i slobode i pluralizma medija.

Statistika o predlozima, stopama uspješnosti, finansiranim projektima i učesnicima dostupna je na sljedećem linku:

<https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/projects-results?isExactMatch=true&frameworkProgramme=43251814&order=DESC&pageNumber=NaN&pageSize=50&sortBy=title>

2.10 Program Digital Evropa

Program ima za cilj da podstakne značajno učešće malih i srednjih preduzeća (MSP) sa svih geografskih područja, uključujući najudaljenije regione EU i druge regione koji su u ekonomski nepovoljnom položaju. Program Digital Europe priža podršku preduzećima, uključujući mala i srednja preduzeća kroz ulaganja u oblast digitalnih vještina. Ukupno 70% preduzeća navodi da je nedostatak zaposlenih sa odgovarajućim zapravo prepreka za investicije.

Statistika o predlozima, stopama uspješnosti, finansiranim projektima i učesnicima dostupna je na sljedećem linku:

<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme>

2.11 EmBRACE Fond malih projekata u okviru INTERREG IPA CBC programa Hrvatska – Bosna i Hercegovina – Crna Gora

Fond malih projekata **EmBRACE** je **pilot** inicijativa koja pruža finansijsku podršku mikro i malim preduzetnicima unutar **Interreg VI-A programa IPA Hrvatska – Bosna i Hercegovina – Crna Gora 2021-2027.** godinu sa ciljem unapređenja konkurentnost mikro i **malih preduzeća (MSP)** u pograničnoj oblasti.

- Namijenjen malim preduzećima (≤ 10 zaposlenih i godišnjim prometom koji nije veći od 2 miliona eura) i srednjim preduzećima (10-49 zaposlenih sa godišnjim prometom između 2-10 miliona eura) iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Crne Gore;
- Neophodna najmanje dva i najviše četiri projektna partnera;
- Ako su partneri iz sve tri zemlje u programskom području, dodjeljuje se dodatnih pet bodova, pri čemu je potrebno da najmanje jedan partner dolazi sa teritorije EU (u ovom slučaju iz Hrvatske).

PROGRAMME AREA	
CROATIA	12 counties: Brod-Posavina County, Vukovar-Srijem County, Karlovac County, Sisak-Moslavina County, Lika-Senj County, Zadar County, Šibenik-Knin County, Split-Dalmatia County, Dubrovnik-Neretva County, Bjelovar-Bilogora County, Požega-Slavonia County, Zagreb County.
BOSNIA AND HERZEGOVINA	Brčko District of Bosnia and Herzegovina and 109 municipalities: Bijeljina, Teočak, Ugljevik, Lopare, Tuzla, Lukavac, Čelić, Srebrenik, Petrovo, Gračanica, Doboj Istok, Gradačac, Pelagićevo, Donji Žabar, Orašje, Domaljevac-Šamac, Šamac, Modriča, Vukosavlje, Odžak, Brod, Srebrenica, Bratunac, Milići, Han-Pijesak, Vlasenica, Kladanj, Šekovići, Kalesija, Osmaci, Zvornik, Banovići, Živinice, Sapna, Prnjavor, Srbac, Laktaši, Čelinac, Kotor Varoš, Kneževo, Dobretići, Šipovo, Jajce, Jezero, Mrkonjić Grad, Banja Luka, Gradiška, Kozarska Dubica, Prijedor, Oštra Luka, Sanski Most, Ključ, Ribnik, Glamoč, Bosansko Grahovo, Drvar, Istočni Drvar, Petrovac, Bosanski Petrovac, Bosanska Krupa, Krupa na Uni, Novi Grad, Kostajnica, Bužim, Velika Kladuša, Cazin, Bihać, Doboj, Derventa, Prozor/Rama, Konjic, Nevesinje, Gacko, Bileća, Trebinje, Ravno, Ljubinje, Berkovići, Mostar, Jablanica, Kupres, Kupres (RS), Tomislavgrad, Posušje, Široki Brijeg, Čitluk, Stolac, Neum, Čapljina, Ljubuški, Grude, Livno, Istočni Mostar, Doboj Jug, Kakanj, Maglaj, Tešanj, Usora, Zavidovići, Zenica, Žepče, Bugojno, Busovača, Donji Vakuf, Gornji Vakuf-Uskoplje, Novi Travnik, Travnik, Vitez, Teslić.
MONTENEGRO	12 municipalities: Herceg Novi, Kotor, Tivat, Budva, Bar, Ulcinj, Cetinje, Danilovgrad, Nikšić, Podgorica, Tuzi, Zeta.

- Svi projektni partneri moraju biti registrovani u svojim zemljama najmanje jednu godinu prije podnošenja prijave;
- Trajanje projekta je od 6 do 12 mjeseci – Svi projekti moraju biti završeni do 31. decembra 2028.godine;
- Primarni cilj poziva, koji se mora realizovati, jeste da projekat i saradnja između partnera doprinesu razvoju novih tehnologija, usluga ili proizvoda;

Projekti moraju obezbijediti doprinos u razvoju horizontalnih načela, uključujući:

1. Održivi razvoj;
2. Jednake mogućnosti za sve i zabranu diskriminacije;
3. Rodnu ravnopravnost.

Nakon konačne uplate, nadležni organ ima pravo da izvrši kontrolu održivosti projekta najmanje jednom u periodu od tri godine.

BUDŽET:

Donator obezbjeđuje 85% odobrenih sredstava, dok svaki partner mora da obezbijedi 15% sredstava u okviru svojih projektnih budžeta;

1. Vrijednost projekta do 100.000,00 eura
 - Ako je vrijednost projekta 20.000,00 eura – donator obezbjeđuje 85% (17.000,00 eura);
 - Ako je vrijednost projekta 100.000,00 eura – donator obezbjeđuje 85% (85.000,00 eura). U ovom slučaju, primjenjuje se paušalni način plaćanja, što podrazumijeva da se fiksni iznos unaprijed utvrđuje i isplaćuje nezavisno od stvarnih troškova projekta, čak i ako se troškovi razlikuju. Plaćanje se vrši u tri tranše, nakon postizanja konkretnog napretka i rezultata uz priložene dokaze. Tranše se strogo definišu prije zaključenja ugovora o implementaciji projekta.
2. Vrijednost projekta preko 100.000,00 eura
 - Maksimalna vrijednost projekta je 235.294,00 eura – donator obezbjeđuje 85% (200.000,00 eura). U ovom slučaju, projektni partneri su dužni da periodično podnose izvještaje na kvartalnoj osnovi. Nadležni organi su zaduženi za kontrolu i odobravanje kvartalnih izvještaja.
 - Minimalna vrijednost budžeta za svakog projektnog partnera iznosi 20% ukupne vrijednosti projekta;
 - Finansiranje projekta se zasniva na nadoknadi koja se isplaćuje u skladu sa odobrenim izvještajima;
 - PDV je prihvatljiv trošak i mora biti uključen u budžet;
 - Svaki partner u odobrenom projektu dobija 1.500,00 eura kao paušalni iznos za pripremu projekta za implementaciju i sredstva se planiraju u okviru budžetske kategorije „troškovi pripreme“.

	SP option 1 up to EUR 100.000	SP option 2 exceeding EUR 100.000
Cost category	Form of reimbursement	Form of reimbursement
Staff costs	Specific lump sums Total costs of SP do not exceed EUR 100,000.	20% flat rate of direct costs (real costs)
Office and administrative costs		15% flat rate of staff costs
Travel and accomodation costs		15% flat rate of staff costs
External expertise and services costs		Real costs
Equipment costs		Real costs
Cost of infastructure and works		Real costs

KRITERIJUMI KOJE PROJEKTNI PARTNERI MORAJU ISPUNJAVATI:

- Moraju biti mikro ili mala preduzeća;
- Moraju poslovati najmanje godinu dana u svojoj zemlji;
- Moraju imati najmanje jednog zaposlenog u posljednjoj godini poslovanja;
- Moraju imati pozitivan finansijski izvještaj u posljednjoj godini poslovanja.

Projektna prijava se podnosi preko platforme: <https://cbchb.eu/application/> od strane bilo kojeg projektnog partnera i mora uključivati sljedeću dokumentaciju:

- Prijavni formular u .docx formatu i potpisan i pečatiran u .pdf formatu;
- Budžet projekta u .xlsx formatu;
- Prateća dokumentacija, koja obuhvata:
 1. Ispunjenu, potpisanu i ovjerenu De Minimis izjavu (izjava za pomoći male vrijednosti) – svaki projektni partner dostavlja izjavu pojedinačno;
 2. Ispunjenu, potpisanu i ovjerenu Zajednička izjava – svaki projektni partner dostavlja izjavu pojedinačno;
 3. Potvrda o redovnom plaćanju poreza, koja nije starija od 30 dana – svaki projektni partner pojedinačno;
 4. Izvod iz Centralnog registra privrednih subjekata (CRPS) – svaki projektni partner pojedinačno;

5. Profaktura za eksterne nabavke i opremu, koja nije starija od 30 dana – svaki projektni partner pojedinačno. Ovo u suštini predstavlja analizu tržišta i ključno je za planiranje budžeta.

6. Ugovor o radu za zaposlenog kao dokaz o zapošljavanju – svaki projektni partner pojedinačno. Zaposleni može biti u radnom odnosu u posljednjoj godini poslovanja.

7. Godišnji finansijski izvještaj za prethodnu fiskalnu godinu.

Izvještaji se podnose preko platforme: <https://cbchb.eu/cbc-cro-bih-mne/embrace/> u roku od 10 dana nakon izvještajnog perioda, koji će biti dogovoren sa Upravljačkim tijelom, dok se konačni izvještaj dostavlja u roku od 30 dana nakon završetka projekta, zajedno sa pratećom dokumentacijom. Po uspješnom podnošenju svakog izvještaja, Upravljačko tijelo isplaćuje sredstva partnerima u roku od najviše 60 dana.

Svi detalji o javnom pozivu dostupni su na sljedećoj stranici: <https://cbchb.eu/cbc-cro-bih-mne/embrace/>.

2.12 INNOFUND

Fond za inovacije je jedan od najvećih globalnih programa finansiranja za implementaciju net-zero i inovativnih tehnologija.

Sa prihodom od 40 milijardi eura od 2020. do 2030. godine iz EU Emissions Trading System (ETS - https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets_en), cilj Fonda za inovacije je da obezbijedi finansijske podsticaje za kompanije i državne organe za ulaganje u najsavremenije tehnologije sa niskim udjelom ugljenika i pružanje podrške tranziciju Evrope ka klimatskoj neutralnosti.

Cilj Fonda za inovacije je da:

- Podrži preduzeća da investiraju u čistu energiju i industriju;
- Podstakne ekonomski rast;
- Generiše radna mjesta za budućnost;
- Osnaži evropsko tehnološko liderstvo na globalnom nivou.

Statistika o predlozima, stopama uspjehnosti, finansiranim projektima i učesnicima dostupna je na adresi

https://dashboard.tech.ec.europa.eu/qs_digit_dashboard_mt/public/sense/app/6e4815c8-1f4c-4664-b9ca-8454f77d758d/sheet/bac47ac8-b5c7-4cd1-87ad-9f8d6d238eae/state/analysis .

2.13 Evropska banka za obnovu i razvoj

Evropska banka za obnovu i razvoj je međunarodna finansijska institucija osnovana 1991. godine. Kao multilateralna razvojna investiciona banka, EBRD angažuje investicije kao alat za izgradnju tržišne ekonomije.

U Crnoj Gori EBRD je fokusirana na povećanje konkurentnosti privatnog sektora, podršku održivim praksama u sektorima turizma i nekretnina, poboljšanje povezanosti i regionalne integracije, kao i promociju energetske sigurnosti i efikasnosti na regionalnom nivou.

U Crnoj Gori, EBRD podržava mala i srednja preduzeća u njihovom razvoju, uspjehu i ponovnom rastu, čime postaju katalizatori u svojim lokalnim ekonomijama i cjelokupnom regionu.

EBRD povezuje svoje klijente sa lokalnim konsultantima i međunarodnim savjetnicima koji im pružaju podršku u transformaciji velikog broja poslova. Od malih preduzeća koja teže rastu do onih sa globalnim ambicijama, stručna mreža profesionalaca, analitičara i savjetnika pomaže klijentima EBRD-ja da se osnaže i usmjere svoje razmišljanje ka velikim ciljevima.

EBRD podržava preduzeća iz raznih sektora, uključujući sektor hrane i pića, veleprodaje i maloprodaje, građevinski sektor i inženjering. Projekti se implementiraju širom Crne Gore, većina njih u glavnom gradu, dok se 39% projekata EBRD-a implementira van Podgorice.

Nevezano da li se radi o novoj Internet stranici, sistemu upravljanja kvalitetom, marketinškoj strategiji ili potpuno novoj upravljačkoj strukturi, EBRD sarađuje sa vama na definisanju najboljeg projekta koji odgovara vašim potrebama. EBRD će vam pružati podršku tokom cjelokupnog procesa, koristeći naše dugogodišnje iskustvo kako bismo osigurali optimalne rezultate projekta. Godinu dana nakon svakog projekta, EBRD sprovodi ocjenu postignutog učinka. Rezultati govore sami za sebe.

U roku od godinu dana od implementacije projekta:

- 76 % naših klijenata u Crnoj Gori je povećalo promet – sa prosječnim povećanjem od 22%, dok je 54% je poboljšalo svoju produktivnost **širenjem poslovanja**.
- 68% smatra da će doći do značajnog otvaranja **novih radnih mjesta**.

Svi detalji o podršci EBRD-a i svi savjeti za MMSP dostupni su na:

<https://www.ebrd.com/work-with-us/advice-for-small-businesses/montenegro.html#:~:text=In%20Montenegro%2C%20the%20EBRD%20helps,a%20huge%20range%20of%20businesses>

2.14 Program za unapređenje konkurentnosti privrede za 2024. godinu Ministarstva ekonomskog razvoja

Ministarstvo ekonomskog razvoja pruža podršku mikro, malim i srednjim preduzećima (MSP) i preduzetnicima za poboljšanje ekonomske konkurentnosti kroz nekoliko programskih linija u okviru Programa za unapređenje konkurentnosti privrede.

Program za unapređenje konkurentnosti za 2024. godinu obuhvata četiri programske linije za finansijsku i nefinansijsku podršku. Pravo učešća u Programu, odnosno u programskim linijama imaju mikro, mala i srednja preduzeća i preduzetnici registrovani u skladu sa Zakonom o privrednim društvima, koji zadovoljavaju sljedeće uslove

- Posluju 100% u privatnom vlasništvu, isključujući ošor kompanije;
- Registrovani su u Centralnom registru privrednih subjekata Crne Gore;
- Imaju šifru osnovne djelatnosti pod kojom je privredni subjekat prijavljen u Centralnom registru zaključno sa 31. decembrom 2023. godine;
- Imaju predate zvanične finansijske izvještaje za 2023. godinu u zakonski predviđenom roku (31. mart 2023. godine) ili drugom zakonskom roku kog je definisala Uprava prihoda;

Za podnosiocje zahtjeva koji nisu u obavezi da sastavljaju finansijske izvještaje, potrebno je da je preduzetnik, koji plaća poreze i doprinose po stvarnom dohotku ili u paušalonom iznosu, podnio GPPFL obrazac za 2023.godinu odnosno ZPO obrazac za 2024.godinu;

- Imaju pozitivno finansijsko poslovanje u 2023.godini (osim za Programsku liniju – Vaučeri za žene i mlade);
- Redovno izvršavaju obaveze plaćanja poreza i doprinosa na lična primanja, poreza na dobit pravnih lica i poreza na dodatu vrijednost, odnosno redovno izmiruju reprogramirane poreske obaveze, shodno Zakonu o reprogramu poreskih potraživanja.

Svi detalji o pozivu dostupni su na <https://www.gov.me/clanak/javni-poziv-za-ucesce-u-postupku-dodjele-sredstava-za-program-za-unapredenje-konkurentnosti-privrede-za-2024-god>.

2.14.1 Programska linija za unapređenje proizvodnih kapaciteta

Programska linija za poboljšanje proizvodnih kapaciteta usmjerena je na sufinansiranje nabavke nove opreme i/ili mašina uključenih u proces proizvodnje za obavljanje podržanih djelatnosti u okviru sektora C Klasifikacije djelatnosti, i to:

- proizvodne opreme i/ili mašina,
- transportno manipulativnih sredstava,
- djelova i specijalizovanih alata za mašine;
- opreme za unapređenje resursne efikasnosti i ekoloških aspekata u procesu proizvodnje (npr. sistemi za tretman otpadnih voda u industriji, oprema za reciklažu, sakupljanje i separaciju otpada).

Kvalifikovani učesnici Programske linije obuhvataju registrovana mikro, mala i srednja preduzeća, kao i preduzetnike.

Ukupnan predviđeni budžet za realizaciju Programske linije za unapređenje proizvodnih kapaciteta iznosi 2.000.000 eura. Ministarstvo ekonomskog razvoja odobrava refundaciju u visini do 75% iznosa opravdanih troškova bez PDV-a, odnosno u iznosu ne manjem od 20.000 eura, niti većem od 150.000 eura. Sve informacije koje se odnose na Program korisnici mogu dobiti putem elektronske pošte na adrese ivana.zecevic@mek.gov.me i sanja.varajic@mek.gov.me, kao i putem kontakt forme na portalu <https://biznis.gov.me>.

2.14.2 Programska linija za podršku malim ulaganjima

Programska linija za podršku malim ulaganjima namijenjena je za sufinansiranje troškova nabavke osnovnih sredstava/opreme koji su direktno uključeni u u proces proizvodnje i pružanja usluga:

- nova proizvodna oprema i/ili mašina, koja je direktno u funkciji kreiranja proizvoda i/ili usluge;
- novi djelovi, specijalizovani alati za mašine.

Preduzeća mogu podnijeti jedan zahtjev za dodjelu finansijske pomoći i to za maksimalno 10 stavki u okviru jedinstvenog ulaganja od prihvatljivih aktivnosti programske linije.

Prihvatljivi učesnici su mikro, mala i srednja preduzeća, kao i preduzetnici.

Ukupan budžet za realizaciju Programske linije za podršku malim ulaganjima iznosi 500.000,00 eura.

Ukoliko u osnivačkoj strukturi preduzeća u vlasništvu od minimum 50%, učestvuju osobe ženskog pola i/ili osobe koje imaju do navršenih 35 godina starosti, intenzitet maksimalne podrške iznosi do 80% opravdanih troškova bez PDV-a, odnosno u maksimalnom iznosu do 15.000,00 €. Za privredne subjekte koji su registrovani i obavljaju djelatnost u jedinicama lokalnih samouprava (JLS) sa indeksom razvijenosti do 100% intenzitet maksimalne podrške iznosi do 70% opravdanih troškova bez PDV-a, odnosno u maksimalnom iznosu do 13.000,00 eura.

Sve informacije koje se odnose na Program korisnici mogu dobiti putem elektronske pošte na adrese marina.sakovic@mek.gov.me and ana.sebek@mek.gov.me, kao i putem kontakt forme na portalu <https://biznis.gov.me>.

2.14.3 Programska linija – Vaučeri za žene i mlade u biznisu

Ova programska linija pruža nefinansijsku i finansijsku podršku za pomoć ženama i mladim preduzetnicama.

- **Nefinansijska podrška:** obuhvata mentoring u trajanju od 25 sati besplatnog mentorskog rada sa vlasnikom/odgovornim licem u preduzeća. Mentorstvo se fokusira na analizu tekućeg poslovanja i izradu plana razvoja za unapređenje poslovanja.
- **Finansijska podrška:** : obuhvata dodjelu bespovratnih sredstava za pokriće dijela troškova za nabavku osnovnih sredstava — opreme, koja su direktno uključena u proces proizvodnje i pružanje usluge, i to:
 - nova proizvodna oprema i/ili mašina, koja je direktno u funkciji povećanja i unapređenja proizvodnih/uslužnih resursa;
 - novi djelovi, specijalizovani alati za mašine.

Mikro, mala, srednja preduzeća i preduzetnici mogu podnijeti jedan zahtjev za dodjelu finansijske pomoći i to za maksimalno 10 stavki u okviru jedinstvenog ulaganja od prihvatljivih aktivnosti programske linije.

Prihvatljivi učesnici su registrovana mikro, mala i srednja preduzeća i preduzetnici koji posluju do tri godine od dana podnošenja prijave i u potpunosti su u vlasništvu žena i/ili pojedinaca mlađih od 35 godina.

Ukupni budžet za realizaciju Programske linije je 200.000 eura.

Ministarstvo ekonomskog razvoja odobrava isplatu dijela troškova u visini od 70% ugovorenog iznosa bespovratnih sredstava (bez PDV-a), u minimalnim iznosu od 1.000 eura i maksimalnom iznosu do 8.000 eura (bez PDV-a). Za privredne subjekte koji su registrovani i obavljaju djelatnost u jedinicama lokalnih samouprava (JLS) sa indeksom razvijenosti do 100% intenzitet bespovratne podrške će se uvećati za dodatnih 10% iznosa opravdanih troškova, dok se maksimalno dozvoljeni iznosi neće mijenjati.

Nakon postupka ugovaranja, Ministarstvo na račun podnosioca uplaćuje 70% troškova ugovorenih aktivnosti. Podnosilac zahtjeva (preduzeće/preduzetnik) je obavezan da plati cjelokupan iznos računa, uključujući PDV, dobavljaču usluga.

Sve informacije koje se odnose na Program korisnici mogu dobiti putem elektronske pošte na adrese ranko.zekovic@mek.gov.me i ivan.lubarda@mek.gov.me, kao i putem kontakt forme na portalu <https://biznis.gov.me>.

2.14.4 Programska linija za podršku digitalizaciji

Ova programska linija osmišljena je za sufinansiranje troškova sljedećih aktivnosti:

Komponenta 1	Integracija poslovnog softvera i web rješenja
Komponenta 2	Realizacija specijalizovanih (personalizovanih) softverskih rješenja veće kompleksnosti
Komponenta 3	Podrška digitalnom marketingu

Prihvatljivi učesnici programa su registrovana mikro, mala i srednja preduzeća, kao i preduzetnici.

Ukupni budžet za realizaciju Programske linije za podršku digitalizaciji je 300.000 eura.

Za dodatne informacija o programu korisnici se mogu obratiti putem mejla na:

- marko.backovic@mek.gov.me i lazar.nenezic@mek.gov.me (Komponente 1 i 2)
- jelena.obradovic@mek.gov.me (Komponenta 3) ili koristite kontakt formu na portalu <https://biznis.gov.me>.

Dokumentacija sa svim potrebnim detaljima o svakoj programskoj liniji dostupna je na sljedećem linku [link](#).

2.15 Program poljoprivrednog i ruralnog razvoja Crne Gore u okviru IPARD III 2021 - 2027

Kroz sprovođenje IPARD III programa, crnogorskim poljoprivrednicima biće dostupno ukupno 81.975.947 eura bespovratnih sredstava, od čega sredstva EU iznose 63.000.000 eura (62% više nego u okviru prethodnog IPARD II programa), dok nacionalno sufinansiranje iznosi 18,975,947 eura. Uz doprinose korisnika, implementacija IPARD III programa će rezultirati ulaganjem oko 128 miliona eura u crnogorsku poljoprivredu.

Ciljevi odobrenih mjera uključuju poboljšanje konkurentnosti, povećanje dodatne vrijednosti proizvoda, otvaranje novih radnih mjesta, poboljšanje životnih uslova u ruralnim područjima, integraciju poljoprivrede sa turizmom, unapređenje ruralne infrastrukture, podršku kroz agro-ekološke i klimatske mjere i mjere organske proizvodnje, kao i zasnivanje i zaštita šuma.

Program obuhvata sljedeće mjere podrške:

Mjera 1	Investicije u fizički kapital poljoprivrednih gazdinstava;
Mjera 3	Investicije u fizički kapital vezano za preradu i marketing poljoprivrednih i proizvoda od ribarstva
Mjera 4	Agro-ekološke-klimatske mjere i organska proizvodnja
Mjera 5	Realizacija lokalnih razvojnih strategija – LEADER pristup
Mjera 6	Investicije u ruralnu javnu infrastrukturu
Mjera 6	Diverzifikacija gazdinstava i razvoj poslovanja
Mjera 9	Tehnička pomoć
Mjera 11	Zasnivanje i zaštita šuma

U konačnom definisanju izabranih mjera, kriterijuma, mogućih projektnih investicija, ograničenja ali i minimalna i maksimalna vrijednosti projekata, tokom izrade Programa obavljen je niz konsultativnih sastanaka sa svim partnerima, udruženjima poljoprivrednih proizvođača, poljoprivrednim proizvođačima, predstavnicima prerađivačke industrije, predstavnicima stručnih poljoprivrednih službi na opštinskom nivou, predstavnicima međunarodnih donatorskih organizacija u Crnoj Gori i relevantnim nevladinim organizacijama.

Ovaj program će finansirati ulaganja u modernizaciju poljoprivrednih gazdinstava, razvoj i izgradnju novih prerađivačkih kapaciteta, unapređenje ruralne infrastrukture, seoski turizam, kao i zasnivanje i zaštitu šuma.

Definisani ciljevi su u potpunosti usklađeni sa Strategijom razvoja poljoprivrede i ruralnih područja 2022–2028. godine. Pored toga, program je u skladu sa ciljevima nove Zajedničke poljoprivredne politike EU.

Sve informacije o navedenom programu možete pronaći na <https://www.gov.me/clanak/program-razvoja-poljoprivrede-i-ruralnih-podrucja-crne-gore-u-okviru-ipardiii-2021-2027>.

2.16 Fond za inovacije Crne Gore

Fond za inovacije Crne Gore je specijalizovana institucija koja okuplja interne i eksterne stručnjake iz područja istraživanja i razvoja, transfera tehnologija, EU fondova, finansijskog upravljanja i evaluacije. Fond za inovacije Crne Gore se bavi i monitoringom projekata neophodnih za implementaciju Vladinih programa koji doprinose povećanju tehnoloških kapaciteta crnogorskih preduzeća.

Uloga Fonda se ogleda u podsticaju transfera tehnologija i komercijalizacije inovacija. Mnogobrojni programi Fonda doprinijeće efikasnijoj saradnji akademske zajednice i privatnog sektora, kao i podsticanju privatnog sektora na veći stepen inovativnosti.

Vlada Crne Gore je na više polja pokrenula intenzivne mjere izgradnje i uspostavljanja nacionalnog inovacionog ekosistema. Država je shvatila značaj inovacija za ekonomski razvoj zemlje i jačanje konkurentnosti, a najvažniji korak preduzela je osnivanjem Fonda za inovacije Crne Gore – institucije koja će koordinirati, sprovoditi i finansirati mjere državne inovacione politike. Fond inovacije predstavlja centralnu državnu instituciju za implementaciju mjera i programa za podsticanje inovacija u mikro, malim i srednjim preduzećima, kao i za olakšavanje transfera tehnologije sa istraživačkih institucija.

Programi Fonda za inovacije su sljedeći:

- Kolaborativni grantovi;
- Podrška ranoj fazi razvoja startupova;
- Realizacija edukativnih programa u oblastima pametne specijalizacije;
- Podsticanje inovacione kulture;
- Vaučeri za zaštitu pronalaska;
- Program za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji;
- Program za jačanje inovativnosti novoosnovanih ili postojećih mikro, malih i srednjih preduzeća;
- Dokaz inovativnog koncepta;
- Predaceleracija startupova.
- Inovacioni vaučeri

Sve informacije o programima podrške Fondova za MMSP dostupne su na <https://fondzainovacije.me/>.

2.17 Dostupna investicijska sredstva

2.17.1 LaunchHub Ventures

LAUNCHUB je najveći investicioni fond koji se bavi ulaganjem u startapove u ranoj fazi sa sjedištem u jugoistočnoj (SEE) i centralno-istočnoj (CEE) Evropi. Ovu inicijativu implementira LAUNCHub Ventures, investicioni fond za ulaganja u ranoj fazi sa sjedištem u Sofiji, Bugarska. Aktivnosti Fonda su fokusirane na ulaganja u inovativne startape u centralnoj i jugoistočnoj Evropi (CSEE). LAUNCHub Ventures podržava tehnološke preduzetnike obezbjeđujući finansiranje, mentorstvo i pristup velikoj mreži partnera i stručnjaka. Fond je posebno aktivan u sektorima kao što su SaaS, fintech, AI i tržišta.

Od 2012. godine, **LAUNCHUB** je aktivan u regionu i dijaspori, pružajući podršku izuzetnim timovima u stvaranju sljedeće generacije kompanija koje donose nova pravila na tržište. **LAUNCHUB** trenutno ulaže iz našeg trećeg fonda, u vrijednosti od €74M eura, a posvećen je ambicioznim osnivačima u ranoj fazi.

Svi detalji dostupni su na <https://launchub.com/>

2.17.2 Fil Rouge Capital

Fil Rouge Capital je specijaliziran za podršku startupima i kompanijama u ranoj fazi, posebno u Hrvatskoj i susjednom jadranskom regionu. Inicijativu sprovodi Fil Rouge Capital, fond zajedničkog ulaganja, sa sjedištem u Luksemburgu.

Fil Rouge Capital upravlja različitim programima finansiranja, obezbjeđujući investicije u različitim fazama poslovnog razvoja.

Program inkubacije: Fil Rouge Capital obezbjeđuje osnovno finansiranje za startapove. Početno finansiranje predstavlja naranjnu fazu zajedničkog ulaganja. Svaka kompanija dobija do 10.000 eura investicija za početak poslovanja i finansiranje početnih troškova.

Aceleracijski program: Fil Rouge Capital obezbjeđuje osnovno finansiranje za startapove. Početno finansiranje predstavlja najraniju fazu zajedničkog ulaganja. Pokriva vaše početne troškove poslovanja. Svaka kompanija dobija do 50.000 eura za strukturiranje i inicijalna ulaganja.

Program rasta: Fil Rouge Capital (FRC) je privatna investiciona kompanija koja obezbjeđuje početni kapital (anđeoska ulaganja), sjeme, VC i serije A kroz kombinaciju vlasničkih i dužničkih struktura. Imajući u vidu navedeno, postoji mogućnost da se obezbijedi do milion eura investicija. FRC ima potencijal stvaranja većeg sindikata sa FRC suinvestitorima. Svi detalji o navedenim programima dostupni su na: <https://www.filrougecapital.com/>

2.18 Podrška za MMSP iz lokalnih opština

2.18.1 Opština Podgorica

Sekretarijat za preduzetništvo i investicije Podgorica podstiče razvoj preduzetništva i ulaganja u u grad. Usmjeren je na uspostavljanje povoljnog poslovnog okruženja kroz podršku preduzetnicima, promovisanjem inovacija i investicionih mogućnosti. Sekretarijat je usmjeren na projekte usmjerena na unapređenje infrastrukture, pružanje podsticaja i usmeravanje poslovanja kroz propise i procedure. Za više detalja možete posjetiti njihovu zvaničnu stranicu <https://podgorica.me/sekretarijat-za-preduzetnistvo-i-investicije/>.

- **Podrška ženskom preduzetništvu**

Glavni grad je tokom 2024. godine opredijelio 70.000 eura za prvi javni poziv za raspodjelu sredstava iz Budžeta Glavnog grada Podgorice za **podršku ženskom preduzetništvu**.

Maksimalni iznos dodijeljenih sredstava za poslovne planove ne može biti veći od 50% od ukupnog iznosa izdvojenog za ovaj poziv.

Sredstva predviđena Budžetom Glavnog grada za 2024. godinu alocirana su za poslovne planove koji doprinose ostvarivanju ciljeva definisanim u strateškim dokumentima, programima i planovima Glavnog grada, posebno ciljeva koji se odnose na unapređenje privrednog razvoja, podsticanje održivog razvoja i proizvodnje. Industrija, stvaranje uslova i unapređenje razvoja turizma, doprinos afirmaciji i valorizaciji kulturnog potencijala, tradicije i kulturoloških specifičnosti, razvoj fizičke kulture i sporta, i doprinos očuvanju životne sredine i održivom razvoju.

Svi detalji o navedenoj podršci dostupni su na:

<https://podgorica.me/raspisan-javni-konkurs-za-podrsku-zenskom-preduzetnistvu/#:~:text=Informacije%20o%20svim%20pitanjima%20od,.vukc evic%40podgorica.me.>

• Podrška tradicionalnim zanatima

Sekretarijat za preduzetništvo i investicije Glavnog grada objavio je poziv za alokaciju sredstava iz Budžeta Glavnog grada Podgorice, namijenjenih za podršku tradicionalnim zanatima. Na ovaj način zanatlije sa prebivalištem ili sjedištem na teritoriji Podgorice imaju mogućnost da se prijave i dobiju finansijsku podršku za unapređenje poslovanja.

Poziv je usmjeren na pružanje podrške razvoju tradicionalnih zanata, uključujući: kovače, krojače, obučare, bravare, stakloresce, lica koja se bave izradom čipke, abažura, korpi, maski i lutaka, zlatara-juvelira, časovničara, kamenorezaca, stolara, lica koja se bave izradom voštanih proizvoda, narodnih nošnji, graveri, keramičari, limari, stolari, strugari, proizvođači suvenira, optičari i proizvođač umjetničkih predmeta od keramike i tapetar.

Cilj poziva je pružanje podrške poslovnim idejama koje doprinose afirmaciji i valorizaciji kulturnog potencijala i tradicije Glavnog grada, podizanju nivoa urbane kulture i očuvanju kulturnog nasljeđa i doprinose stručnom usavršavanju i zapošljavanju novih lica. Ovim pozivom Glavni grad je alocirao 50.000 eura.

Svi detalji o javnom pozivu dostupni su na:

<https://www.podgorica.me/raspisan-konkurs-za-raspodjelu-sredstava-za-podrsku-razvoju-starih-zanata/>

2.18.2 Opština Nikšić

Opština Nikšić je tokom 2024. godine objavila nekoliko otvorenih poziva za preduzetnike, i to:

• Otvoreni poziv za podršku ženskom preduzetništvu

Poziv je bio otvoren za preduzetnice i privredna društva u kojima su žene vlasnice preduzeća – osnivači ili jedan od osnivača i izvršni direktor preduzeća (u daljem tekstu: preduzeće/preduzetnik), sa prebivalištem ili sjedištem na području opštine Nikšić.

Nezaposlene žene i žene koje posluju najviše dvije godine prije objavljivanja javnog poziva, koje žele da pokrenu ili unaprijede sopstveni biznis, a nisu primile nijedan oblik finansijske podrške iz opštinskog ili državnog budžeta u godini alokacije i prethodne godine, bile su podobne za finansiranje.

Sredstva opredijeljena Odlukom o budžetu Opštine Nikšić za 2024. godinu raspoređena su za poslovne planove koji posebno promovišu:

- Privredni razvoj opštine Nikšić,
- razvoj zanatstva,
- razvoj turizma i zanatstva,
- Promocija i valorizacija kulturnog potencijala, tradicije i kulturnih posebnosti opštine, podizanje nivoa urbane kulture i očuvanje kulturnog nasljeđa,
- Promovisanje poljoprivrede i ruralnih područja (unapređenje stočarstva, voćarstva, vinogradarstva, ratarstva, povrtlarstva, sprovođenjem programa ruralnog područja, zaštite poljoprivrednog zemljišta, korišćenjem plodnog zemljišta),
- Razvoj prerade poljoprivrednih proizvoda,
- Razvoj organske proizvodnje,
- Doprinos očuvanju životne sredine i održivom razvoju

Za sve navedene podsticaje Odlukom o budžetu Opštine Nikšić za 2024. godinu izdvojeno je ukupno 40.000,00 eura.

Maksimalni iznos sredstava koji se izdvaja za odabrani biznis plan ne može biti veći od 20% od ukupnog iznosa predviđenog Budžetom Opštine Nikšić za podršku ženskom preduzetništvu.

Svi detalji o javnom pozivu dostupni su na <http://niksic.me/news/javni-konkurs-zensko-preduzetnistvo-24>

- **Otvoreni poziv za subvencionisanje premija osiguranja u stočarskoj proizvodnji u 2024. godini**

Poziv je upućen poljoprivrednim proizvođačima koji imaju prebivalište ili sjedište u Opštini Nikšić, koji su registrovani u skladu sa Zakonom o poljoprivredi i ruralnom razvoju, imaju prebivalište u Opštini Nikšić, upisanim su u Registar poljoprivrednih gazdinstava kod nadležnog ministarstva za domaćinstva koja su na teritoriji opštine Nikšić, kao i koji su zaključili ugovor o osiguranju stoke sa osiguravajućim društvom za odgovarajuću godinu, najkasnije do dana objavljivanja ovog javnog poziva.

Oni su dužni da podnesu prijave na Konkurs za dodjelu sredstava iz budžeta Opštine Nikšić za subvencionisanje premija osiguranja u stočarskoj proizvodnji.

Podrška se pruža u radi podsticanja osiguranja, u cilju smanjenja dugoročnih negativnih efekata šteta uzrokovanih vanrednim događajima i smanjenja troškova za poljoprivredne proizvođače u vezi sa osiguranjem stoke.

Visina izdvojenih sredstava za subvencionisanje premija osiguranja iznosi od 10% do 30% premije osiguranja po zaključenom ugovoru, u zavisnosti od broja registrovanih poljoprivrednih proizvođača i visine izdvojenih sredstava.

All details are available at <http://niksic.me/latn/oglasna-tabla>

• **Otvoren poziv za dodjelu sredstava za podsticanje poljoprivredne proizvodnje na području Opštine Nikšić za 2024. godinu.**

Predmet javnog poziva je dodjela sredstava za podsticanje poljoprivredne proizvodnje u Opštini Nikšić za sljedeće mjere:

1. Podrška za nabavku sjemenskog i sadnog materijala za povrtarske kulture, posebno krompir;
2. Podsticanje uzgoja lososa i autohtonih vrsta pastrmke;
3. Podrška za bušenje bunara i nabavku opreme za bunare na parcelama u vlasništvu podnosioca zahtjeva.

Budžetom za 2024. godinu za ove svrhe izdvojeno je ukupno 100.000,00 eura

Poziv je namijenjen poljoprivrednim proizvođačima/poljoprivrednim domaćinstvima u Opštini Nikšić za podnošenje prijave na Javni poziv za dodjelu sredstava za podsticanje poljoprivredne proizvodnje u Opštini Nikšić za 2024. godinu.

Svi detalji dostupni su na <http://niksic.me/latn/oglasna-tabla>

2.18.3 Opština Bar

- **Programi podrške razvoja zanatstva**

Opština Bar je tokom 2024. godine objavila dva javna poziva za učešće u Programu za razvoj i promociju zanatstva kroz finansijsku podršku. Poziv je bio otvoren za sve zanatlije, preduzetnike i privredna društva registrovana u skladu sa Zakonom o privrednim društvima i Zakonom o zanatstvu, kao i nezaposlene sa prebivalištem na teritoriji Opštine Bar.

Cilj Programa unapređenje postojećeg poslovanja zanatlija, pokretanje novih zanatskih poslova i otvaranje novih radnih mjesta. Ukupna dodeljena sredstva iznose 24.000 EUR, sa maksimalnim iznosom od 3.000 EUR na raspolaganju po odobrenom projektu. Posebne pogodnosti važe za preduzeća u vlasništvu žena i mladih mlađih od 30 godina, koji mogu dobiti sredstva za 100% prihvatljivih troškova

Odobrena sredstva mogu se koristiti za nabavku opreme, unapređenje zanata, kao i obuku i edukaciju

Svi detalji dostupni su na <https://bar.me/novosti/ii-javni-poziv-za-ucesce-u-programu-za-podrsku-razvoja-zanatstva/>

- **Program podrške razvoju poljoprivrede za mlade poljoprivrednike**

Opština Bar je u 2024. godini raspisala dva Javna poziva za učešće u Programu podrške razvoju poljoprivrede za mlade poljoprivrednike. Poziv je otvoren za nezaposlene mlade ljude od 18 do 30 godina starosti sa prebivalištem u Opštini Bar, koji su prijavljeni na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Bar (ZZZCG).

Ukupna raspoloživa sredstva iznose 20.000 eura, sa maksimalnim iznosom od 10.000 eura po biznis planu. Sredstva se mogu koristiti za primarnu poljoprivrednu proizvodnju, nabavku opreme, izgradnju plastenika, podizanje voćnjaka i druge opravdane troškove.

- **Podrška aktivnostima za proizvodnju i razvoj maslinarstva za 2024. godinu**

U okviru podrške aktivnostima za proizvodnju i razvoj maslinarstva za 2024. godinu, korisnik ostvaruje pravo na dodjelu sredstava podsticaja za investicije koje se odnose na podizanje novih zasada maslina, revitalizaciju zasada maslina, nabavku opreme i mehanizacije za unapređenje maslinarstva i sistema za navodnjavanje.

Pravo na podsticaje po ovom Javnom pozivu ostvaruju fizička i pravna lica. Fizička lica moraju biti upisana u Registar poljoprivrednih gazdinstava i upisana u Registar proizvođača maslina i/ili Registar proizvođača maslinovog ulja u skladu sa Zakonom o poljoprivredi i ruralnom razvoju u trenutku podnošenje zahtjeva za odobravanje podrške. Ukoliko su podnosioci zahtjeva pravna lica neophodno je da im je primarna djelatnost iz Sektora A: poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo, u skladu sa Zakonom o klasifikaciji djelatnosti. Podnosilac zahtjeva mora da ima prebivalište, odnosno sjedište na području opštine Bar i da poljoprivrednu djelatnost obavlja na teritoriji Opštine Bar.

Svi detalji dostupni su na <https://bar.me/novosti/javni-pozivi-za-podsticaje-u-poljoprivredi/>

- **Podrška razvoju vinogradarstva i podrumarstva za 2024. godinu**

U okviru podrške aktivnostima za unapređenje razvoja vinogradarstva i podrumarstva za 2024. godinu, korisnik ostvaruje pravo na dodjelu sredstava podsticaja za investicije koje se odnose na podršku za zasnivanje novih proizvodnih zasada, modernizaciju postojećih zasada i nabavku opreme za održavanje i čuvanje vinograda, kao i opreme za preradu grožđa i sistema za navodnjavanje.

Pravo na podsticaje po ovom Javnom pozivu ostvaruju fizička i pravna lica. Fizička lica moraju biti upisana u Registar poljoprivrednih gazdinstava i upisana u Vinogradarski registar u skladu sa Zakonom o vinu u trenutku podnošenje zahtjeva za odobravanje podrške. Ukoliko su podnosioci zahtjeva pravna lica neophodno je da im je primarna djelatnost iz Sektora A: poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo, u skladu sa Zakonom o klasifikaciji djelatnosti. Podnosilac zahtjeva mora da ima prebivalište odnosno sjedište na području opštine Bar i da poljoprivrednu djelatnost obavlja na teritoriji opštine Bar.

Svi detalji dostupni su na <https://bar.me/novosti/javni-pozivi-za-podsticaje-u-poljoprivredi/>

• Podrška u stočarskoj proizvodnji za 2024. godinu

U okviru podrške stočarske proizvodnje za 2024. godinu, korisnik ostvaruje pravo na premije za uzgoj stoke po grlu i pomoć u izgradnji objekata za uzgoj stoke i objekata za skladištenje stočne hrane.

Pravo na podsticaje po ovom Javnom pozivu ostvaruju fizička i pravna lica. Fizička lica moraju biti upisana u Registar poljoprivrednih gazdinstava u skladu sa Zakonom o poljoprivredi i ruralnom razvoju („Sl. list CG“, br. 59/21) u trenutku podnošenje zahtjeva za odobravanje podrške. Ukoliko su podnosioci zahtjeva pravna lica neophodno je da im je primarna djelatnost iz Sektora A: poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo, u skladu sa Zakonom o klasifikaciji djelatnosti. Podnosilac zahtjeva mora da ima prebivalište, odnosno sjedište na području opštine Bar i da poljoprivrednu djelatnost obavlja na teritoriji opštine Bar.

Svi detalji dostupni su na <https://bar.me/novosti/javni-pozivi-za-podsticaje-u-poljoprivredi/>

• Podrška unapređenju pčelarstva za 2024. godinu

U okviru podrške aktivnostima za unapređenje pčelarstva za 2024. godinu, korisnik ostvaruje pravo na dodjelu sredstava podsticaja za investicije koje se odnose na formiranje ili proširenje pčelinjaka i nabavku opreme za unapređenje pčelarske djelatnosti.

Pravo na podsticaje po ovom Javnom pozivu ostvaruju fizička i pravna lica. Fizička lica moraju biti upisana u Registar poljoprivrednih gazdinstava i upisana u Registar proizvođača meda i pčelinjih proizvoda koje vodi Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove u trenutku podnošenje zahtjeva za odobravanje podrške. Ukoliko su podnosioci zahtjeva pravna lica neophodno je da im je primarna djelatnost iz Sektora A: poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo, u skladu sa Zakonom o klasifikaciji djelatnosti. Podnosilac zahtjeva mora da ima prebivalište, odnosno sjedište na području opštine Bar i da poljoprivrednu djelatnost obavlja na teritoriji opštine Bar.

Svi detalji dostupni su na <https://bar.me/novosti/javni-pozivi-za-podsticaje-u-poljoprivredi/>

• **Podrška za podizanje i opremanje voćnih zasada za 2024. godinu**

U okviru podrške za podizanje i opremanje voćnih zasada za 2024. godinu, podnositelj zahtjeva ostvaruje pravo na novčane podsticaje za investicije u vezi sa podizanjem novih voćnjaka, nabavku opreme i mehanizacije za unapređenje voćarske proizvodnje i sistema za navodnjavanje.

Pravo na podsticaje po ovom javnom pozivu imaju i fizička i pravna lica. Fizička lica moraju biti upisana u Registar poljoprivrednih domaćinstava u skladu sa Zakonom o poljoprivredi i ruralnom razvoju u trenutku podnošenja zahtjeva za dodjelu podrške. Ukoliko su podnosioci zahtjeva pravna lica, njihova primarna djelatnost mora biti iz sektora A: poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo, u skladu sa Zakonom o klasifikaciji djelatnosti. Podnositelj zahtjeva mora imati prebivalište ili sjedište u Opštini Bar i mora obavljati poljoprivrednu djelatnost u okviru Opštine Bar.

Svi detalji dostupni su na <https://bar.me/novosti/javni-pozivi-za-podsticaje-u-poljoprivredi/>

• **Podrška aktivnostima za unapređenje ratarske i povrtarske proizvodnje u 2024. godinu**

U okviru podrške unapređenju ratarske i povrtarske proizvodnje za 2024. godinu, podnositelj zahtjeva ostvaruje pravo na novčane podsticaje za ulaganja u podizanje novih zasada, nabavku opreme i mehanizacije za unapređenje ratarske i povrtarske proizvodnje i sistema za navodnjavanje.

Pravo na podsticaje po ovom javnom pozivu imaju i fizička i pravna lica. Fizička lica moraju biti upisana u Registar poljoprivrednih domaćinstava u skladu sa Zakonom o poljoprivredi i ruralnom razvoju u trenutku podnošenja zahtjeva za dodjelu podrške. Ukoliko su podnosioci zahtjeva pravna lica, njihova primarna djelatnost mora biti iz sektora A: poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo, u skladu sa Zakonom o klasifikaciji djelatnosti. Podnositelj zahtjeva mora imati prebivalište ili sjedište u Opštini Bar i mora obavljati poljoprivrednu djelatnost u okviru Opštine Bar.

Svi detalji dostupni su na <https://bar.me/novosti/javni-pozivi-za-podsticaje-u-poljoprivredi/>

2.18.4 Opština Bijelo Polje

- **Javni poziv za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata za mlade preduzetnike za 2024. godinu**

Opština Bijelo Polje je tokom 2024. godine raspisala Javni poziv kojim su pozvali nezaposlena lica do navršениh 30 godina starosti, na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore – filijala Bijelo Polje, koja žele da pokrenu sopstveni biznis, a imaju prebivalište u Bijelom Polju, da dostave svoje prijave na Javni poziv.

Sredstva predviđena budžetom Opštine Bijelo Polje raspodjeljuju se za biznis planove koji doprinose ostvarivanju utvrđenih ciljeva u strateškim dokumentima, programima i planovima Opštine, a kojima se naročito:

- Podstiče ekonomskog razvoja opštine (povećanje zaposlenosti i otvaranje novih radnih mjesta, smanjenje siive ekonomije, razvoj lokalne zajednice, osvajanje novih tržišta, povećanje konkurentnosti, kreiranje nove ponude (inovativnosti) itd.);
- Stvaraju uslovi i podstiče razvoj turizma i zanatstva (turistička valorizacija kulturnog potencijala, tradicije i kulturne posebnosti, te lokalne gastronomije, bogatija i raznovrsnija turistička ponuda, itd);
- Doprinosi afirmaciji i valorizaciji kulturnog potencijala, tradicije i kulturne posebnosti opštine, podizanja nivoa kulture i očuvanja kulturne baštine;
- doprinosi očuvanju i zaštiti životne sredine;
- podstiče razvoj intelektualnih usluga.

Za sve navedene podsticaje Odlukom o budžetu Opštine Bijelo Polje za 2024. godinu, kao i Odlukom o načinu i postupku raspodjele sredstava za finansiranje projekata za mlade preduzetnike u 2024. godini, predviđeno je ukupno 50.000,00 eura.

Sve detalje možete pronaći na:

<https://www.bijelopolje.co.me/index.php/gradani/obavjestenja/oglasna-tabla/7621-javni-poziv-za-raspodjelu-sredstava-raspodjelu-sredstava-za-finansiranje-projekata-za-mlade-preduzetnike-za-2024-godinu>

• Javni poziv za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata namijenjenih za podršku ženskom preduzetništvu u 2024. godini

Opština Bijelo Polje je tokom 2024. godine raspisala Javni poziv za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata namijenjenih za podršku ženskom preduzetništvu u 2024. godini, kojim je pozvala nezaposlene žene sa evidencije Zavoda za zapošljavanje Crne Gore – filijala Bijelo Polje i žene preduzetnice godinu dana prije objavljivanja ovog Javnog poziva, a koje žele da pokrenu ili unaprijede sopstveni biznis i imaju prebivalište u Bijelom Polju, da dostave svoje prijave na Javni poziv.

Sredstva predviđena budžetom Opštine Bijelo Polje raspodjeljuju se za biznis planove koji doprinose ostvarivanju utvrđenih ciljeva u strateškim dokumentima, programima i planovima Opštine, a kojima se naročito:

- podstiče ekonomski razvoj opštine (povećanje zaposlenosti i kreiranje novih radnih mjesta, smanjenje siive ekonomije, razvoj lokalne zajednice, osvajanje novih tržišta i povećanje konkurentnosti, kreiranje nove ponude (inovativnost) itd);
- stvaraju uslovi i podstiče razvoj turizma i zanatstva (turistička valorizacija kulturnog potencijala, tradicije i kulturne posebnosti, te lokalne gastronomije, bogatija i raznovrsnija turistička ponuda, itd);
- doprinosi afirmaciji i valorizaciji kulturnog potencijala, tradicije i kulturne posebnosti opštine, podizanja nivoa kulture i očuvanja kulturne baštine;
- doprinosi očuvanju i zaštiti životne sredine,
- podstiče razvoj intelektualnih usluga.

Za sve navedene podsticaje Odlukom o budžetu Opštine Bijelo Polje za 2024. godinu, kao i Odlukom o načinu i postupku raspodjele sredstava za podršku ženskom preduzetništvu u 2024. godini, izdvojeno je ukupno 50.000,00 eura.

Sve detalje možete pronaći na:

<https://www.bijelopolje.co.me/index.php/gradani/obavjestenja/oglasna-tabla/7622-javni-poziv-za-raspodjelu-sredstava-za-finansiranje-projekata-namijenjenih-za-podrsku-zenskom-preduzetnistvu-u-2024-godini>

2.18.5 Opština Tivat

Sekretarijat za privredu Opštine Tivat raspisao je Javni konkurs za raspodjelu budžetskih sredstava za podršku ženskom preduzetništvu za 2024. godinu.

Linija podrške uvećana je za 10 hiljada eura u odnosu na prethodnu godinu, te je ukupan budžet za ovu namjenu u 2024. godini iznosio 50.000 eura, s tim da maksimalni iznos sredstava opredeljenih za biznis plan ne prelazi 30% od ukupnog iznosa navedenog u budžetu.

Sve detalje možete pronaći na:

<https://opstinativat.me/podrska-za-osam-preduzetnica-iz-tivta/>

2.18.6 Opština Kotor

- **Javni poziv za raspodjelu budžetskih sredstava namijenjenih finansiranju poljoprivrednih proizvođača u Opštini Kotor za 2024. godinu**

Poziv je namijenjen poljoprivrednim proizvođačima, ribarima i marikulturistama, dok se podsticajne mjere dodjeljuju za:

- Support for the development of fruit production;
- Support for the development of olive growing;
- Support for the development of vegetable and floriculture production;
- Support for the development of beekeeping;
- Support for the development of livestock farming;
- Support for the development of fishing and mariculture.

Svi detalji su dostupni na https:

<https://www.kotor.me/opstinakotor/sekretarijat-za-razvoj-preduzetni%C5%A1tva-komunalne-poslove-i-saobra%C4%87aj/objavljen-drugi-javni-poziv-za-raspodjelu-budžetskih-sredstava-namijenjenih-finsiranju-poljoprivrednih-proizvodaca-u-opstini-kotor-za-2024-godinu/>

• Javni poziv za raspodjelu bespovratnih sredstava za podršku ženskom preduzetništvu u 2024. godini

Opština Kotor je 2024. godine pozvala je preduzetnice i privredna društva u kojima su žene nosioci biznisa (osnivačica ili jedna od osnivača i izvršna direktorica preduzeća), a koje tek započinju biznis ili žele unaprijediti svoje poslovanje i imaju prebivalište/sjedište u Kotoru, da dostave svoje prijave na Javni konkurs za raspodjelu bespovratnih sredstava namijenjenih za podršku ženskom preduzetništvu shodno Odluci o kriterijumima, načinu i postupku raspodjele sredstava za podršku ženskom preduzetništvu. Pod započinjanjem biznisa smatraju se biznisi koji nisu stariji od jedne godine u trenutku raspisivanja konkursa. Ukoliko podnosilac biznis plana nema registrovanu djelatnost, u slučaju da joj sredstva budu odobrena mora svoju djelatnost registrovati u neki od oblika registracije koji predviđa Zakon o privrednim društvima i priložiti dokaz (rješenje o registraciji u CRPS i rješenje o registraciji PJ Poreske uprave), najkasnije do dana potpisivanja ugovora.

Sredstva predviđena budžetom Opštine Kotor raspodjeljuju se za biznis planove koji su u skladu sa Strateškim planom razvoja opštine Kotor za period 2020-2024. godine i Programom razvoja preduzetništva u Opštini Kotor za period 2021-2024. godine, a koji:

- podstiču ekonomski razvoj Opštine (zapocinjanje biznisa, povecanje zaposlenosti i kreiranje novih radnih mjesta, smanjenje sive ekonomije, razvoj lokalne zajednice, osvajanje novih tržišta i povecanje konkurentnosti, kreiranje nove ponude (inovativnost) itd.);
- podstiču razvoj turizma (turistička valorizacija kulturnog potencijala, tradicije i kulturne posebnosti, te lokalne gastronomije, bogatija i raznovrsnija turistička ponuda, ...);
- podstiču razvoj kreativnih industrija (tj. aktivnosti koje su bazirane na individualnoj kreativnosti, vještini i talentu: zanati, arhitektura, umjetnost, dizajn, produkcija, mediji, izdavaštvo, razvoj software-a);
- podstiču razvoj startup-ova (inovativnih tehnoloških biznisa koji imaju potencijal brzog rasta i velikih dometa);
- doprinose razvoju fizičke kulture, sporta i zdravih stilova života;
- doprinose očuvanju životne sredine i održivog razvoja, a posebno doprinose razvoju zelenog preduzetništva, kao i razvoju socijalnog preduzetništva;
- doprinose inkluziji marginalizovanih grupa.

Svi detalji dostupni su na <https://www.kotor.me/opstinakotor/sekretarijat-za-razvoj-preduzetni%C5%A1tva-komunalne-poslove-i-saobra%C4%87aj/javni-konkurs-za-raspodjelu-bespovratnih-sredstava-namijenjenjih-za-podrsku-zenskom-preduzetnistvu-u-2024-godini/>

2.19 Usluge podrške crowdfunding finansiranju

Crowdfunding je specifičan metod prikupljanja sredstava za početak ili razvoj projekta. Kao što mu ime govori, crowdfunding funkcioniše na principu „gomile“ (grupe ljudi) i „finansiranja“, što znači finansiranje od strane velikog broja ljudi.

Za razliku od traženja velikih investitora, crowdfunding se oslanja na doprinose pojedinaca, manjih ili većih kompanija, kao i drugih zainteresovanih fizičkih i pravnih lica koji žele da podrže projekat. Ovaj pristup omogućava kreatorima projekta da prikupe podršku od širokog spektra podržavalaca, od kojih svaki doprinosi deo koji će pomoći da se projekat oživi.

Crowdfunding se sprovodi preko različitih onlajn platformi koje olakšavaju vezu između kreatora projekta i potencijalnih podržatelja, omogućavajući prikupljanje priloga od široke publike za podršku razvoju projekta

2.19.1 Kickstarter

Kickstarter je platforma za finansiranje kreativnih projekata, sa sjedištem na adresi u ulici Kent 58, Bruklin, Njujork, SAD. Sveobuhvatno gledano, podrazumijeva filmove, igare i muziku, umjetnost, dizajna i tehnologiju. Kickstarter je platforma bogata ambicioznim, inovativnim i kreativnim idejama koje se realizuju uz direktnu podršku zajednice. Svi projekti na Kickstarteru moraju imati jasan cilj, kao što je izrada albuma, knjige ili umjetničkog djela. Projekat će na kraju iznjedriti svoj proizvod. Nagrade predstavljaju priliku kreatora da podijele dio svog projekta s podržavajućom zajednicom. Obično su to jedinstvena iskustva, ograničena izdanja ili reprodukcije kreativnog djela koje se proizvode

Kreiranje projekta je trenutno dostupno pojedincima koji ispunjavaju uslove u sljedećim zemljama: Australija, Austrija, Belgija, Kanada, Danska, Francuska, Nemačka, Grčka, Hong Kong, Irska, Italija, Japan, Luksemburg, Meksiko, Holandija, Novi Zeland, Norveška, Poljska, Singapur, Slovenija, Španija, Švedska, Švajcarska, Ujedinjeno Kraljevstvo i Sjedinjene Države.

Kickstarter je prvenstveno namijenjen **pojedincima, timovima i registrovanim preduzećima** koja žele da finansiraju kreativne projekte. Iako nije potrebno da budete registrovano preduzeće da biste pokrenuli kampanju, njegovo postojanje može obezbijediti dodatni kredibilitet. Platforma je otvorena za pojedince koji rade sami ili u timovima, kao i za formalne organizacije, sve dok se projekat pridržava Kickstarterovih smernica, koje se fokusiraju na kreativne poduhvate u kategorijama kao što su umetnost, tehnologija, dizajn i još mnogo toga.

Za objavljivanje kampanje, tim iz Crne Gore treba da registruje firmu ili da otvori bankovni račun u nekoj od gore navedenih kvalifikovanih zemalja.

Svi detalji su dostupni na <https://www.kickstarter.com/>.

2.19.2 Indiegogo

Sjedište Indiegogo je u **San Francisku, Kalifornija, SAD**. Indiegogo je osnovan 2008. godine i predstavlja jednu od vodećih platformi u svijetu za crowdfunding, koja podržava širok spektar projekata. Indiegogo platforma obuhvata na hiljade kampanja koje se pokreću svake nedjelje, sa izvanrednom tehnologijom, dizajnom i drugim inovacijama — često sa ograničenim vremenskim pogodnostima i cijenama za ljude koji pružaju podršku u ranim fazama. Takođe, tokom kampanje, Indiegogo pogodnosti su sjajni načini da ponudite nagrade, podsticaje i zahvalnice onima koji podržavaju projekat. Tim može izabrati da postavi određenu pogodnost za svoju kampanju na kartici Perks u uređivaču kampanje. Izabrana pogodnost koja se smatra istaknutom prednošću nosiće oznaku Istaknute pogodnosti i buće prikazana na vrhu liste pogodnosti kampanje na stranici kampanje. Tim može u bilo kojem trenutku da izmijeni pogodnost koju je označio kao Istaknutu.

Trenutno je kreiranje kampanje dostupno pojedincima u Australiji, Austriji, Belgiji, Kanadi, Kipru, Estoniji, Finskoj, Francuskoj, Nemačkoj, Grčkoj, Hong Kongu (kampanje u Kini mogu biti kvalifikovane), Republici Irskoj, Italiji, Japanu, Letoniji, Latviji, Luksemburgu, Malti, Holandiji, Norveškoj, Poljskoj, Portugaliji, Singapuru, Slovačkoj, Sloveniji, Španiji, Švedskoj, Švajcarskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu ili SAD koji ispunjavaju uslove na platformi.

(<https://support.indiegogo.com/hc/en-us/articles/115002299827>)

Crnogorski timovi treba da imaju osnovanu kompaniju i bankovni račun u nekoj od zemalja koje ispunjavaju kriterijume, ili da posjeduju Stripe Atlas kako bi uspostavili američki poslovni subjekat. (<https://support.indiegogo.com/hc/en-us/articles/115002299827-How-do-I-choose-my-bank-account-country-country-of-legal-residence-and-currency->)

Svi detalji u vezi sa Indiegogo-om dostupni su na : <https://www.indiegogo.com/>

2.19.3 Crowdsupply

Crowd Supply je platforma za dizajnere, programere i inženjere da razviju lansiraju hardver za elektroniku otvorenog koda i srodne proizvode. Pristalice Crowdsupply-a su uglavnom dizajneri, programeri, inženjeri, edukatori, proizvođači i entuzijaste koji su strastvene pristalice otvorenog koda i najsavremenijih tehnologija. Ako je vaš projekat fizički proizvod koji će se direktno distribuirati sponzorima putem vaše kampanje, može se pokrenuti na Crowd Supply-u. Projekat mora biti u fazi naprednog prototipa.

Sjedište poslovanja Crowd Supply-a je u **Portlandu, Oregon, Sjedinjene Američke Države**. Odlikuje se pružanjem dodatne podrške kreatorima projekata, osiguravajući da donatori efikasno dobijaju svoje nagrade.

Svi detalji o navedenoj platformi dostupni su na:
<https://www.crowdsupply.com/>

2.19.4 GoFundMe

GoFundMe je profitna organizacija koja omogućava online donacije pojedincima i dobrotvornim organizacijama. Organizacija je osnovana 2010. godine i prikupila je više od četiri milijarde dolara od preko četrdeset miliona donatora posredstvom crowdfunding platforme (GoFundMe). Ljudi prikupljaju novac skoro za sve namjene, uključujući medicinske i obrazovne troškove, volonterske programe, omladinske sportove, sahrane i pomene, pa čak i životinje i kućne ljubimce.

Kreiranje kampanje je trenutno dostupno iz Australije, Austrije, Belgije, Kanade, Danske, Finske, Francuske, Nemačke, Irske, Italije, Luksemburga, Meksika, Holandije, Norveške, Portugala, Španije, Švedske, Švajcarske, Ujedinjenog Kraljevstva i Sjedinjenih Američkih Država.

Za objavljivanje kampanje, tim iz Crne Gore treba da registruje firmu ili da otvori bankovni račun u nekoj od gore navedenih kvalifikovanih zemalja.

Svi detalji o navedenoj platformi dostupni su na

<https://www.gofundme.com/en-gb>

3.Tradicionalni izvori finansiranja mikro, malih i srednjih preduzeća

3.1 Alter Modus

Alter Modus je mikrokreditna finansijska institucija. Vizija Alter Modusa je postati primarni izbor za mikro i mala preduzeća koja traže finansiranje svojih potreba u Crnoj Gori. Alter Modus posluje u skladu sa najboljim dugoročnim interesima svojih zainteresovanih subjekata, specijalizovani su za pružanje prilagođene finansijske podrške mikro i malim preduzetnicima, kao i zajednicama u kojima posluju.

3.1.1 Kredit za pravna lica i preduzetnike

Kreditni za pravna lica i preduzetnike namijenjeni su mikro, malim i srednjim preduzećima i preduzetnicima, za kupovinu osnovnih, obrtnih i drugih sredstava.

U okviru ove ponude, Alter Modus pruža:

- Jednostavnu i brzu isplatu,
- Poslovne garancije,
- Bez naknade za obradu kreditnog zahtjeva.

Iznosi kredita:

- Do 30.000 eura za preduzetnike,
- Do 50.000 eura za pravna lica

Uslovi otplate kredita:

- Za kredite do 5.000 eura – 36 mjeseci,
- Za kredite od 5.001 do 10.000 eura – 48 mjeseci,
- Za kredite od 10.001 eura do 20.000 eura – 60 mjeseci,
- Za kredite od 20.001 eura do 30.000 eura – 72 mjeseci,
- Za kredite od 30.001 eura do 50.000 eura – 84 mjeseci

Opcija za grejs period do tri mjeseca.

Kontakt obrazac za ovaj kredit dostupan je na:

<https://altermodus.me/razgovarajmo-o-ponudi/>

3.1.2 Kredit za vaš posao

Kreditni za pravna lica i preduzetnike namijenjeni su mikro, malim i srednjim preduzećima i preduzetnicima, za kupovinu osnovnih, obrtnih i drugih sredstava.

Within this offering, Alter Modus provides:

- Simple and quick disbursement,
- Business-based guarantees,
- No processing fees for loan applications.

Iznosi kredita:

- Do 30.000 eura za preduzetnike,
- Do 50.000 eura za pravna lica.

Uslovi otplate kredita:

- Za kredite do 5.000 eura – 36 mjeseci,
- Za kredite od 5.001 do 10.000 eura – 48 mjeseci,
- Za kredite od 10.001 eura do 20.000 eura – 60 mjeseci,
- Za kredite od 20.001 eura do 30.000 eura – 72 mjeseci,
- Za kredite od 30.001 eura do 50.000 eura – 84 mjeseci.

Opcija za grejs period do tri mjeseca.

Kontakt obrazac za ovaj kredit dostupan je na

<https://altermodus.me/razgovarajmo-o-ponudi/>

3.2 Crnogorska Komercijalna Banka (CKB)

3.2.1 CKB overdraft kredit za mikro i mala preduzeća

CKB overdraft kredit za mikro i mala preduzeća rješavaju trenutne probleme likvidnosti efikasno i po povoljnim uslovima uz CKB overdraft kredit za mikro i mala preduzeća.

CKB overdraft namijenjen je mikro i malim preduzećima kojima su potrebna dodatna novčana sredstva radi prevazilaženja neravnoteže između priliva i odliva sredstava iz tekućeg poslovanja.

Prednosti CKB overdraft kredita:

- Iznos kredita do 300.000 evra,
- Rok otplate do 12 meseci.

Spisak potrebne dokumentacije za navedeni kredit dostupan je na <https://www.ckb.me/mala-i-srednja-preduzeca/krediti-1/ckb-overdraft-kredit#documents-and-terms>

3.2.2 CKB Investicioni kredit za mikro i mala preduzeća

CKB investicioni kredit za mikro i mala preduzeća namijenjen za podršku MSP klijenata sa srednjoročnim ili dugoročnim finansijskim potrebama. Omogućava klijentima investicije u materijalna dobra i nematerijalna ulaganja, odnosno finansiranje investicija kao što su: nova ulaganja poput nabavke/kupovine pokretnih osnovnih sredstava (sredstva za proizvodnju, mašine, vozila, IT hardver i softver) ili kupovine, (iz)gradnje ili rekonstrukcije nekretnina, poput maloprodajnih objekata, kancelarijskih prostora ili skladišta.

Prednosti investicionog kredita:

- Iznos kredita: do 300.000 eura,
- Fiksna kamatna stopa,
- Rok otplate do 120 meseci,
- Grejs period do 6 meseci,
- Mogućnost sezonske otplate prema poslovnoj poslovne aktivnosti.

Spisak potrebne dokumentacije za navedeni kredit dostupan je na <https://www.ckb.me/mala-i-srednja-preduzeca/krediti-1/ckb-investicioni-kredit-1#documents-and-terms>

3.2.3 CKB kredit za obrtna sredstva za mikro i mala preduzeća

The CKB working capital loan is intended for clients who need to invest in working capital (such as payments to suppliers, inventory purchases, and covering ongoing expenses).

Advantages of a stated loan are the following:

- Loan amount: up to EUR 300,000,
- Fixed interest rate,
- Repayment term: up to 36 months for working capital, up to 60 months for permanent working capital.

List of needed documentation for the stated loan is available on the <https://www.ckb.me/mala-i-srednja-preduzeca/krediti-1/ckb-kredit-za-obrtna-sredstva-1#documents-and-terms>

3.2.4 CKB Kredit sa keš kolateralom za mikro i mala preduzeća

CKB Kredit uz keš kolateral služi za finansiranje potreba poslovanja mikro i malih preduzeća – ne postoji uslov određene svrhe kredita.

Prednosti kredita sa keš kolateralom su:

- Iznos kredita: do 100.000 eura,
- Rok otplate: do 24 mjeseca,
- Fiksna kamatna stopa do 24 mjeseca,
- Mogućnost sezonske otplate prema poslovnoj aktivnosti

Spisak potrebne dokumentacije za navedeni kredit dostupan je na <https://www.ckb.me/mala-i-srednja-preduzeca/krediti-1/ckb-kredit-sa-kes-kolateralom-1#documents-and-terms>

3.2.5 Program podrške za žene u biznisu

CKB banka prepoznaje značaj malih i srednjih biznisa koje vode žene, ali i izazove sa kojima se isti suočavaju u razvoju biznisa, kao i prilikom pronalaska izvora finansiranja.

Da bi odgovorila na ove potrebe, CKB banka se pridružila programu „Žene u biznisu“ Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), koji pomaže preduzeticama i malim i srednjim preduzećima koja vode žene da imaju pristup finansiranju, kao i poslovnim savjetima koji su prilagođeni njihovim potrebama.

CKB je obezbijedila sljedeće pogodnosti kvalifikovanim korisnicama programa:

- Access to financing through a working capital loan up to EUR 100,000 (depending on client creditworthiness), with a fixed interest rate and no loan processing fees
- Six months of free access to the SUPER TEAM package, which includes all necessary services for efficient business operations
- Access to education through workshops and online events in collaboration with the EBRD

Na sljedećem linku možete saznati više informacija o samom programu, kao i izvršiti procjenu poslovanja Vašeg biznisa, kroz Business Lens alat, <https://ebrdwomeninbusiness.com/>

Dodatne informacija o kriterijumima i uslovima kreditiranja su dostupne u Sektoru za poslovanje sa malim i srednjim preduzećima CKB-a, slanjem upita na imejl adresu mse@ckb.me. Program finansiraju Luksemburg i Švedska preko EBRD.

3.3 NLB Banka AD Podgorica

NLB Bank A.D. Podgorica je prva komercijalna banka koja se pridružila programu podrške Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) „Žene u biznisu“, a koji ima za cilj da oslobodi potencijal preduzetnica omogućavajući pristup finansijama i znanju potrebnim za rast poslovanja.

Učešćem u ovom programu, možete se kandidovati za kredite po atraktivnim i fiksnim kamatnim stopama koje pružaju sigurnost u nesigurnim vremenima. Šta god da se desi, možete biti sigurni da se vaša rata neće promijeniti.

Sredstva obezbjeđenja opredjeljuju se u skladu sa kreditnom politikom Banke, iznosom i rokom plasmana a mogu se odnositi na:

- Sopstvenu mjenicu.
- Mjenicu i mjenično ovlašćenje pravnog lica.
- Hipoteku.
- Zalogu.
- Druga sredstva obezbjeđenja prema procjeni Banke.

Moguće je odobrenje plasmana na tzv. “meko obezbjeđenje” uz obaveznu mjenicu vlasnice ili direktorice sa rokom otplate do pet godina, u zavisnosti od boniteta klijenta.

Visina kredita zavisi od sposobnosti otplate klijenta, obima saradnje sa bankom, kvaliteta i vrijednosti obezbjeđenja i kreditne istorije preduzeća.

Učesnicama programa dostupni su alati putem kojih je moguće izvršiti procjenu poslovanja. Na ovaj način klijentkinje će dobiti dragocjene informacije koje će:

- ukazati na dobre stane poslovanja i mogućnosti poslovnog razvoja;
- identifikovati dobre prakse u različitim oblastima poslovanja;
- omogućiti povezivanje učesnica Programa podrške za žene u biznisu sa bankom.

Spisak potrebne dokumentacije dostupan je na

<https://www.nlb.me/me/preduzece/opste/zeneubiznisu>

3.4 Hipotekarna Banka

HIPOTEKARNA Banka svojim klijentima nudi najširi spektar bankarskih usluga, izvršavajući njihove naloge i omogućavajući saradnju i podršku u njihovom poslovanju. Imajući u vidu gore navedeno, krediti za preduzetnike su detaljnije objašnjeni u nastavku:

3.4.1 Kratkoročni krediti

Ukoliko je vašoj kompaniji potreban dodatni obrtni kapital za svakodnevno poslovanje, iskoristite naš kratkoročni kredit po povoljnim uslovima otplate do 12 mjeseci.

- iznos kredita zavisi od potreba klijenta i kreditne ocjene koju donosi Banka na osnovu boniteta
- kredit možete iskoristiti za tekuću likvidnost, za finansiranje plaćanja prema dobavljačima...
- krediti se mogu otplaćivati dinamikom koja odgovara vašem poslovanju
- na raspolaganju vam je i overdraft kredit tj. dozvoljeno prekoračenje po računu, čiji iznos tj. limit Banka određuje na osnovu boniteta vaše kompanije.

Instrumenti obezbjeđenja kredita su:

- Hipoteka;
- Zaloga;
- Jemstvo drugog pravnog ili fizičkog lica;
- Namjenski depozit;
- Garancija druge banke;
- Mjenica;
- Nalog za naplatu sa ovlašćenjem.

Sve dodatne informacije o ovom kreditu dostupne su na:

<https://www.hipotekarnabanka.com/en/corporate/loans/short-term-loans>

3.4.2 Dugoročni krediti

Dugoročnim kreditima Hipotekarne banke obezbjeđujete potrebna sredstva za dugoročni održivi razvoj vašeg poslovanja.

Kreditu su namijenjeni za:

- Investiranje u osnovna sredstva (postrojenja, mašine, oprema);
- Investiranje u trajna obrtna sredstva (vozila);
- Refinansiranje postojećih kredita.

Instrumenti obezbjeđenja kredita su:

- Hipoteka;
- Zaloga;
- Jemstvo drugog pravnog ili fizičkog lica;
- Namjenski depozit;
- Garancija druge banke;
- Mjenica;
- Nalog za naplatu sa ovlašćenjem.

Sve dodatne informacije o ovom kreditu dostupne su na:

<https://www.hipotekarnabanka.com/en/corporate/loans/long-term-loans>

3.4.3 Dobra sezona – krediti za bolju turističku ponudu

Kredit Dobra sezona namijenjen je pravnim licima i preduzetnicima u sektoru turizma.

Dobra sezona krediti namijenjeni su za:

- izgradnju, uređenje, adaptaciju, rekonstrukciju i dogradnju objekata, opremanje soba, apartmana, kuća za odmor, ugostiteljskih objekata...
- nabavku plovila i druge opreme u svrhe iznajmljivanja,
- refinansiranje postojećih turističkih kredita.

Sve dodatne informacije o ovom kreditu dostupne su na:

<https://www.hipotekarnabanka.com/en/corporate/loans/good-season>

3.5 Prva Banka

3.5.1 Kratkoročni krediti

Kratkoročnim kreditima Prve banke može se finansirati tekuća nelikvidnost i poslovne aktivnosti.

Kratkoročni krediti su:

- Overdraft loans

Overdraft krediti predstavljaju dozvoljeni minus na tekućem računu vaše firme. Obezbijedite dnevnu likvidnost firme uz rješenje koje vam omogućava prevazilaženje trenutne neravnoteže u prilivima i odlivima u okviru tekućeg poslovanja vaše firme.

- Revolving krediti

Revolving krediti su pravo rješenje za finansiranje povremenih potreba za dodatnim obrtnim sredstvima (proširenje proizvodnje i prodaje, povećanje zaliha, itd.) ili plaćanje tekućih obaveza. Uz pomoć ovog kredita možete koristiti i vraćati kreditna sredstva prema svojim potrebama - sukcesivno ili jednokratno, u okviru kreditnog limita.

Sve informacije o kratkoročnim kreditima dostupne su na:

https://www.prvabankacg.com/krediti_pravna_lica.php?id=14

3.5.2 Investicioni kredit

Kao siguran finansijski partner, Prva banka podržava rast i razvoj kompanije. Investicioni krediti omogućiće da realizujete nove projekte, ulaganja u osnovna sredstva (objekte, mašine, oprema) ili trajna obrtna sredstva (vozila).

Sve informacije o investicionom kreditu dostupne su na:

https://www.prvabankacg.com/krediti_pravna_lica.php?id=17

3.6 Investiciono-razvojni fond Crne Gore (Razvojna banka Crne Gore)

Investiciono-razvojni fond Crne Gore (IRF CG) osnovan je donošenjem Zakona o Investiciono-razvojnom fondu Crne Gore AD. Cilj osnivanja Fonda je poboljšanje i ubrzanje ekonomskog razvoja Crne Gore. Vlada Crne Gore je uspostavljanjem Investiciono-razvojnog fonda osigurala efikasan mehanizam za podršku ekonomskom rastu i razvoju.

3.6.1 Investicioni krediti za početnike u biznisu - finansiranje novih preduzeća, preduzetnika i podrška otvaranju novih radnih mjesta

Kreditni su namijenjeni za ulaganja u materijalnu imovinu—uključujući građevinske objekte, opremu i mašine, stoku, dugogodišnje zasade i sitan inventar—kao i nematerijalna sredstva, uključujući razvoj proizvoda ili usluga, patente, licence, koncesije, autorska prava, franšize i obrtna sredstva.

Uzimajući u obzir specifičnosti sektora informacionih i komunikacionih tehnologija (IKT), moguće je finansiranje zarada zaposlenih koji su direktno ili indirektno angažovani na razvoju proizvoda u okviru IKT aktivnosti.

Osnovni finansijski kriterijumi:

- IRF CG A.D. može finansirati do 75% ukupne vrijednosti investicije.
- Iznos sopstvenog kapitala ne smije biti manji od 25% ukupne pasive.
- Dio kredita koji se izdvaja za obrtna sredstva može biti do 30% od ukupnog iznosa kredita.
- Ukoliko se kredit finansira iz sredstava Evropske investicione banke, sredstva se ne mogu koristiti za plaćanje PDV-a.

Prihvatljivi korisnici: prihvatljivi korisnici kredita su kompanije i preduzetnike koji posluju manje od 12 mjeseci od datuma podnošenja zahtjeva za kredit.

Krajnji korisnici ovih kreditnih aranžmana moraju pribaviti potvrdu Uprave prihoda i carina kojom se potvrđuje da su izmirili svoje poreske obaveze.

Ako je podnosilac prijave privredno društvo, preduzeće i njegovi osnivači ne smiju imati više od 20% vlasničkog udjela u drugom preduzeću. Preduzetnici ne smiju imati vlasnički udio veći od 20% u bilo kojem drugom privrednom subjektu.

Korisnici kredita ne mogu biti preduzeća čija vlasnička struktura uključuje pravna lica sa više od 20% udjela.

Spisak potrebne dokumentacije za navedeno je dostupan na:

<https://www.irfcg.me/kreditna-linija/investicioni-krediti-za-pocetnike-u-biznisu>

3.6.2 Investicioni krediti za razvoj preduzetništva

Investiciono-razvojni fond Crne Gore (IRF CG) u saradnji sa Ministarstvom ekonomskog razvoja obezbjeđuje finansijsku i nefinansijsku podršku za razvoj preduzetništva u Crnoj Gori.

Program obezbjeđuje podršku za razvoj preduzetništva kroz ostvarivanje ciljeva kao što su:

- **Otvaranje novih radnih mjesta:** kreiranje novih radnih mjesta kroz podsticanje preduzetništva i pokretanje sopstvenog biznisa.
- **Angažovanje ciljnih grupa:** motivisanje ciljnih grupa—kao što su mladi, žene, studenti, osobe sa invaliditetom, ugrožene kategorije i drugi—da samostalno kreiraju svoju budućnost i posvete se poslovnim inicijativama.
- **Podsticanje inovacija i kreativnosti:** podsticanje inovacija i kreativnosti kod mladih.
- **Rast i razvoj postojećih MSP:** podsticanje daljeg rasta i razvoja postojećih malih i srednjih preduzeća (MSP).

Namjena kredita: krediti su namijenjeni novoosnovanim preduzećima koja su na početku svog razvojnog puta, pružajući im pomoć u započinjanju preduzetničkog poduhvata i nudeći konkretne mjere nefinansijske i finansijske podrške.

Kriterijumi kvalifikovanosti – kako biste se kvalifikovali za kreditne prijave IRF CG, neophodno je da pohađaju obuke za preduzetnike koje organizuje Ministarstvo ekonomskog razvoja. Ministarstvo obezbjeđuje tehničku podršku u izradi neophodne projektne dokumentacije, čija konačna verzija se dostavlja IRF-u na radi donošenja konačne odluke. IRF donosi konačnu odluku o odobravanju kredita na osnovu predloga Ministarstva, u skladu sa svojom poslovnom politikom i uslovima definisanim relevantnom kreditnom linijom.

Kreditni se mogu iskoristiti za investicije u:

- **Materijalnu imovinu:** kao što su građevinski projekti, oprema i mašine.
- **Nematerijalnu imovinu:** obuhvata razvoj proizvoda ili usluga, patente, licence, koncesije, autorska prava, franšize itd.
- **Obrtni kapital:** Do 30% od ukupnog iznosa kredita može se alocirati za obrtna sredstva.

IRF CG A.D. može finansirati do 75% ukupne vrijednosti investicije.

Kvalifikovani korisnici - podobni kreditni korisnici obuhvataju privredna društva i preduzetnike svih organizacionih oblika propisanim Zakonom o privrednim društvima, koji dostavljaju potvrdu Ministarstva za ekonomski razvoj, u skladu sa objavljenim javnim pozivom.

Krajnji korisnici kreditnih aranžmana mogu biti samo podnosioci prijave koji su uspješno završili obuku Ministarstva ekonomskog razvoja Crne Gore.

Ako je podnosilac prijave privredno društvo, preduzeće i njegovi osnivači ne smiju imati više od 20% vlasničkog udjela u drugom preduzeću. Preduzetnici ne smiju imati vlasnički udio veći od 20% u bilo kojem drugom privrednom subjektu.

Korisnici kredita ne mogu biti preduzeća čija vlasnička struktura uključuje pravna lica sa više od 20% udjela.

Spisak potrebne dokumentacije i dodatni detalji o navedenom dostupni su na:

<https://www.irfcg.me/kreditna-linija/investicioni-krediti-za-razvoj-preduzetnistva>

3.6.3 Investicioni krediti za mlade preduzetnike

Ovaj program obezbjeđuje kredite za podršku u uspostavljanju i razvoju mikro i malih preduzeća u vlasništvu crnogorskih državljana do 35 godina starosti. Krediti su posebno namijenjeni za ulaganja u sljedećim oblastima:

- **Osnovna sredstva (materijalna imovina):** obuhvata ulaganja u nekretnine (zgrade), opremu, mašine, stoku, dugogodišnje zasade, sitni inventar itd.
- **Nematerijalna imovina:** obuhvata ulaganja u razvoj proizvoda ili usluga, patente, licence, koncesije, autorska prava, franšize itd.
- **Obrtni kapital:** kreditna sredstva se takođe mogu koristiti za finansiranje potreba za obrtnim kapitalom

Investiciono-razvojni fond (IRF) Crne Gore može finansirati do 75% ukupne vrijednosti investicije.

Za ulaganja u obrtna sredstva, iznos kredita može biti do 30% od ukupnog iznosa kredita.

Kreditni su osmišljeni da podrže mlade preduzetnike u razvoju njihovog biznisa i unapređenju operativnih kapaciteta.

Spisak potrebne dokumentacije i dodatni detalji o navedenom dostupni su na <https://www.irfcg.me/kreditna-linija/investicioni-krediti-za-mlade-u-biznisu>

3.6.4 Investicioni krediti za unapređenje ženskog preduzetništva

Ovaj program ima za cilj da podrži osnivanje i razvoj mikro, malih i srednjih preduzeća (MSP) i žena preduzetnica koje su liderke u poslovanju. Cilj **Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore (IRF CG AD)** je promovisanje ženskog preduzetništva i povećanje vidljivosti žena u biznisu.

Kreditni su usmjereni na investicije u sljedećim oblastima:

- Osnovna sredstva (materijalna imovina): obuhvata ulaganja u zemljište, zgrade, mašine, opremu, stoku, dugogodišnje zasade, sitan inventar i drugu srodnu imovinu.
- Nematerijalna imovina: ulaganja se takođe mogu realizovati u razvoj proizvoda ili usluga, patenata, licenci, koncesija, autorskih prava, franšiza i druge nematerijalne imovine.
- Obrtni kapital: krediti se mogu upotrijebiti za finansiranje potreba za obrtnim kapitalom.

IRF CG AD može finansirati do 75% ukupne vrijednosti investicije.

- Zahtjev za kapitalom: sopstveni kapital podnosioca zahtjeva mora da iznosi najmanje 25% ukupne vrijednosti investicije.
- Investicije u obrtna sredstva: Iznos kredita koji se izdvaja za obrtna sredstva može iznositi do 30% ukupnog iznosa kredita.

Da bi se projekat kvalifikovao za finansiranje u skladu sa ovom kreditnom linijom, žena mora biti poslovna liderka, odnosno većinski vlasnik i izvršna direktorica preduzeća.

Ovaj program podstiče rast preduzeća u vlasništvu žena, pružajući povoljne kreditne uslove za podršku njihovim investicionim i razvojnim potrebama.

Spisak potrebne dokumentacije i dodatni detalji o navedenom dostupni su na <https://www.irfcg.me/kreditna-linija/investicioni-krediti-za-unaprijedenje-zenskog-preduzetnistva>

3.6.5 Razvojni krediti za mikro, mala i srednja preduzeća

Kreditni su koncipirani sa ciljem da podrže razvoj i rast postojećih preduzeća, omogućavajući im da investiraju u sredstva neophodna za njihovo poslovanje. Krediti su usmjereni na unapređenje infrastrukture, produktivnosti i konkurentnosti preduzeća.

Namjena kredita:

- **Investicije u osnovna sredstva (materijalna imovina):** uključuje ulaganja u zgrade, opremu, mašine, sitni inventar i drugu dugoročnu imovinu potrebnu za rast poslovanja.
- **Obrtni kapital:** Krediti se mogu upotrijebiti za finansiranje operativnih troškova, uključujući zalihe, sirovine, zarade i ostale redovne troškove.

Finansijski uslovi:

- **Udio u finansiranju:** IRF CG A.D. može finansirati do 70% ukupne vrijednosti investicije.
- **Obrtni kapital:** izdvajanje do 30% ukupnog iznosa kredita za obrtna sredstva.
- **Iznos kredita:** iznos kredita zavisi od ukupne vrijednosti investicije i finansijske strukture.

Podobnost:

- **Prihvatljivi zajmoprimci:** program kreditiranja dostupan je privrednim društvima i preduzetnicima svih organizacionih oblika definisanim Zakonom o privrednim društvima, uključujući zanatlije, poljoprivredne proizvođače, samostalne preduzetnike (PZU) i druge koji posluju u skladu sa specifičnim pravilima svoje profesije.
- **Podobnost sektora:** krediti su dostupni za preduzeća u sledećim sektorima
 - Proizvodnja,
 - Prerada drveta,
 - Poljoprivreda i proizvodnja hrane,
 - Turizam i ugostiteljstvo,
 - usluge,
 - Trgovina.

Uslovi za odobravanje kredita:

- **Poreska usklađenost:** podnosioci zahtjeva moraju da dostave uvjerenje Uprave prihoda (Poreske uprave) kojim potvrđuju da su izmirili utvrđene poreske obaveze

Ova kreditna linija omogućava preduzećima da poboljšaju svoje poslovanje i prošire svoj potencijal, osiguravajući efikasnu konkurentnost i održiv rast.

Spisak potrebne dokumentacije i bliži detalji o navedenom programu, dostupni su na: <https://www.irfcg.me/kreditna-linija/razvojni-krediti-za-mikro-mali-i-srednji-biznis>

4. Programi podrške za MMSP

4.1 Predakceleratorski program BoostMeUp

Predakceleratorski program „BoostMeUp“ predstavlja nacionalnu platformu usmjerenu na povećanje konkurentnosti i digitalizaciju privrede Crne Gore kroz razvoj inovativnog ekosistema, formiranja inovativnih kompanija, povećanja znanja i vještina, stvaranja novih vrijednosti, promovisanja preduzetničke kulture i olakšavanja pristupa regionalnim i međunarodnim tržištima za inovativne i preduzetničke projekte. Program je u potpunosti usklađen sa prioritetima nacionalne strategije S3, koja ističe novi model ekonomskog razvoja zasnovanog na ciljanoj podršci naučnoistraživačkim i inovativnim aktivnostima i obuhvata nekoliko ciljeva održivog razvoja UN (SDG).

Prednosti za učesnike uključuju stručnu podršku u svim relevantnim oblastima, kao i finansijsku podršku za razvoj ideja u iznosu od 7.000 eura za svaki od šest najboljih timova. Prva tri startupa u završnom dijelu programa imaju mogućnost da osvoje dodatnu finansijsku podršku u iznosima od: (1) 15.000 eura, (2) 10.000 eura i (3) 5.000 eura, uz razvoj strategije za internacionalizaciju i skaliranje poslovanja ideja.

Ovaj program predstavlja četvrtu generaciju predakceleratorskog programa. BoostMeUp koji je tri puta uspješno implementiran, podržavajući razvoj više od 60 crnogorskih startup timova, čiji članovi dolaze iz skoro svih gradova u Crnoj Gori.

Program je organizovao Inovaciono-preduzetnički centar Tehnopolis, sa partnerima Naučno-tehnološki park Crne Gore, Univerzitet Crne Gore, ICT Hub Beograd, One Montenegro, Elektroprivreda Crne Gore i Fond za zaštitu životne sredine – Eko fond. Program podržavaju Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija i Vlada Crne Gore.

Sve informacije o programu dostupne su na <https://www.boostmeup.me/>

4.2 EIT Jumpstarter

EIT Jumpstarter je akcelerski program kojeg implementira sedam zajednica Evropskog instituta za inovacije i tehnologiju (EIT). Program obuhvata devet kategorija: zdravstvo, ishrana, sirovine, energija, urbana mobilnost, proizvodnja, digitalna tehnologija, novi evropski Bauhaus (fokusan na održive i inkluzivne životne prostore) i kohortu ukrajinskih inovatora. Cilj EIT Jumpstarter je da podrži inovatore u ranoj fazi iz evropskih regiona u njihovom ulasku na tržište i pomogne da njihove naučne ideje i inovacije postanu uspješan biznis.

Sve informacije o programu dostupne su na
<https://eithealth.eu/programmes/jumpstarter/>

4.3 RISE – Incubator for social entrepreneurs

Program Regionalnog inkubatora za socijalne preduzetnike (RISE) predstavlja transformativnu inicijativu usmjerenu na podsticanje socijalnog preduzetništva među mladima Zapadnog Balkana. Primarni cilj programa je da podstakne ekonomsku inkluziju podržavajući mlade preduzetnike u uspostavljanju održivih, društveno korisnih preduzeća. Učesnici imaju koristi od sveobuhvatnog jednogodišnjeg sistema podrške podijeljenog na faze ideje i inkubacije, koji obuhvata rigoroznu obuku, individualno koučing i profesionalno mentorstvo. RISE promoviše rast kompanija obezbjeđujući novčane nagrade, mogućnosti umrežavanja i pristup regionalnim događajima, osiguravajući da su mladi preduzetnici adekvatno pripremljeni za ostvarivanje konstruktivnih društvenih promjena u svojim zajednicama.

Sušтина RISE programa sastoji se u pružanju podrške mladima na Zapadnom Balkanu u transformaciji njihovih ideja u održiva socijalna preduzeća. Program RISE Journei, koji implementira IEC Tehnopolis u Crnoj Gori, nudi učesnicima devetomjesečni program podijeljen na faze koncipiranja ideja i inkubacije.

Faza koncipiranja ideja (od oktobra 2024. do februara 2025) nudi mladim preduzetnicima mnoštvo obuka, koučing sesija, sastanaka i mentorski program koji im omogućava da svoje ideje transformišu u održive društvene i ekološke projekte. Po završetku ove faze, učesnici imaju priliku da predstavе model društveno odgovornog preduzeća, naglašavajući uticaj i održivost. Dvije najperspektivnije ideje dobijaju nagradu u vrijednosti od po 3.000 eura za rast poslovanja, kao i učešćem u regionalnom programu mobilnosti i pristupom fazi inkubacije. Ideja za treće mjesto dobija 500 eura za regionalni program mobilnosti.

Inkubaciona faza (od marta 2025. do juna 2025) proširuje aktivnosti na regionalni nivo. Tokom testiranja i potvrđivanja koncepata društveno odgovornog preduzeća, mladi i društveno odgovorni preduzetnici imaju priliku da upoznaju svoje vršnjake na događaju u Srbiji (RISE Bootcamp) i tokom programa mobilnosti na Zapadnom Balkanu (RISE Ekpedition).

Ovaj projekat sufinansiraju Francuska razvojna agencija (AFD), Evropska unija, Regionalna kancelarija za saradnju mladih (RICO) i Francusko-njemačka kancelarija za mlade (FGIO), a sprovodi ga šest lokalnih inkubatora: ARNO, Balkan Green Foundation, Nešto Više, Smart Kolektiv, IEC Tehnopolis i Iunus Social Business Balkans.

Sve informacije o programu dostupne su na <https://vvv.risevb.org/>

4.4 SIA – Social Impact Award

Social Impact Award (SIA) predstavlja najveći evropski program podrške društvenom preduzetništvu mladih koji je 2009. godine pokrenuo Impact Hub Vienna u partnerstvu sa Erste fondacijom i Univerzitetom za biznis i ekonomiju u Beču. Od 2022. godine ovaj projekat u Crnoj Gori implementira NVO Centar za edukaciju mladih.

Prijave za najznačajniji međunarodni program podrške socijalnom preduzetništvu mladih, Social Impact Award (SIA), otvorene su za mlade od 15 do 30 godina koji imaju preduzetničku ideju i ambiciju da se angažuju u ovoj oblasti sa inovativnim pristupom rešenjima. Javni poziv za podnošenje prijave se otvara jednom godišnje.

Tokom programa svi zainteresovani učesnici imaju mogućnost da prisustvuju na više od 40 edukativnih radionica i treninga koji se održavaju u sva tri crnogorska regiona, kao i da dobiju mentorstvo od uglednih stručnjaka. Četiri pobjednička tima dobijaju početni kapital za realizaciju svojih poslovnih ideja u iznosu od 1.500 eura i imaju priliku da predstave svoja stečena znanja i vještine na međunarodnom SIA samitu.

Sve informacije o programu dostupne su na <https://montenegro.socialimpactaward.net/>

4.5 SkillsUp

Predinkubacioni startup program SkillsUP pruža mladim preduzetnicima i studentima svih obrazovnih profila mogućnost sticanja znanja i iskustva neophodnih za izradu, komunikaciju i implementaciju održivih poslovnih modela. Cilj programa SkillsUP je sveobuhvatan razvoj učenika koji obuhvata:

- Razvijanje preduzetničkog duha i inovativnosti za startup projekte;
- Sticanje samopouzdanja i vještina timskog rada;
- Otkrivanje liderskih sposobnosti;
- Unapređenje preduzetničkih i komunikacionih vještina kroz mentorstvo i praktične radionice;
- Pružanje praktične podrške u razvoju održivih poslovnih modela.

SkillsUP - predinkubacioni startup program, realizuje Naučno-tehnološki park Crne Gore (NTP) u saradnji sa Crnogorskim Telekomom.

Sve informacije o programu dostupne su na:

<https://ntpark.me/novosti/otvoren-je-poziv-za-studentski-startup-program-skillsup/>

5. Zaključak

Kao što je navedeno na samom početku, mikro, mala i srednja preduzeća (MMSP) predstavljaju okosnicu ekonomskih inovacija i društvene stabilnosti. Oni nisu samo učesnici u tržišnoj utakmici; oni personifikuju preduzetnički duh koji nastoji da transformiše vizije u opipljive rezultate. Međutim, izazovi sa kojima se suočavaju, posebno u pristupu raznovrsnim izvorima finansiranja i programima podrške, naglašavaju potrebu za strukturiranim i inovativnim rješenjima.

Ovaj dokument naglašava izuzetan značaj obezbjeđivanja tradicionalnih i alternativnih finansijskih rešenja za MMSP, uz ciljane razvojne programe, postavljajući temelje za konkurentniju ekonomiju. I to nije samo pitanje finansijskog rasta: radi se o njegovanju kulture odgovornosti, istrajnosti i prilagodljivosti.

Podržavanjem mikro, malih i srednjih preduzeća, ne samo da povećavamo BDP; već osnažujemo pojedince koji teže preuzimanju kontrole nad svojom ekonomskom sudbinom, stvarajući prilike za druge i doprinose prosperitetu šire zajednice. Ovo je model napretka zasnovan na ličnoj odgovornosti i kolektivnom naporu—vrijednostima koje baštini i sa kojima se poistovjećuje svako društvu koje teži napretku.

Stoga, krenimo naprijed sa uvjerenjem da podrška prosperitetu crnogorskih mikro, malih i srednjih preduzeća ne samo ekonomska potreba – već i temeljni princip pravde i integriteta.

